

natuuronderzoek

HOOGE VORSSEL

bureau schenkeveld

UITBREIDING GOLFBAAN "DE HOOGE VORSSSEL"

natuuronderzoek

colofoon

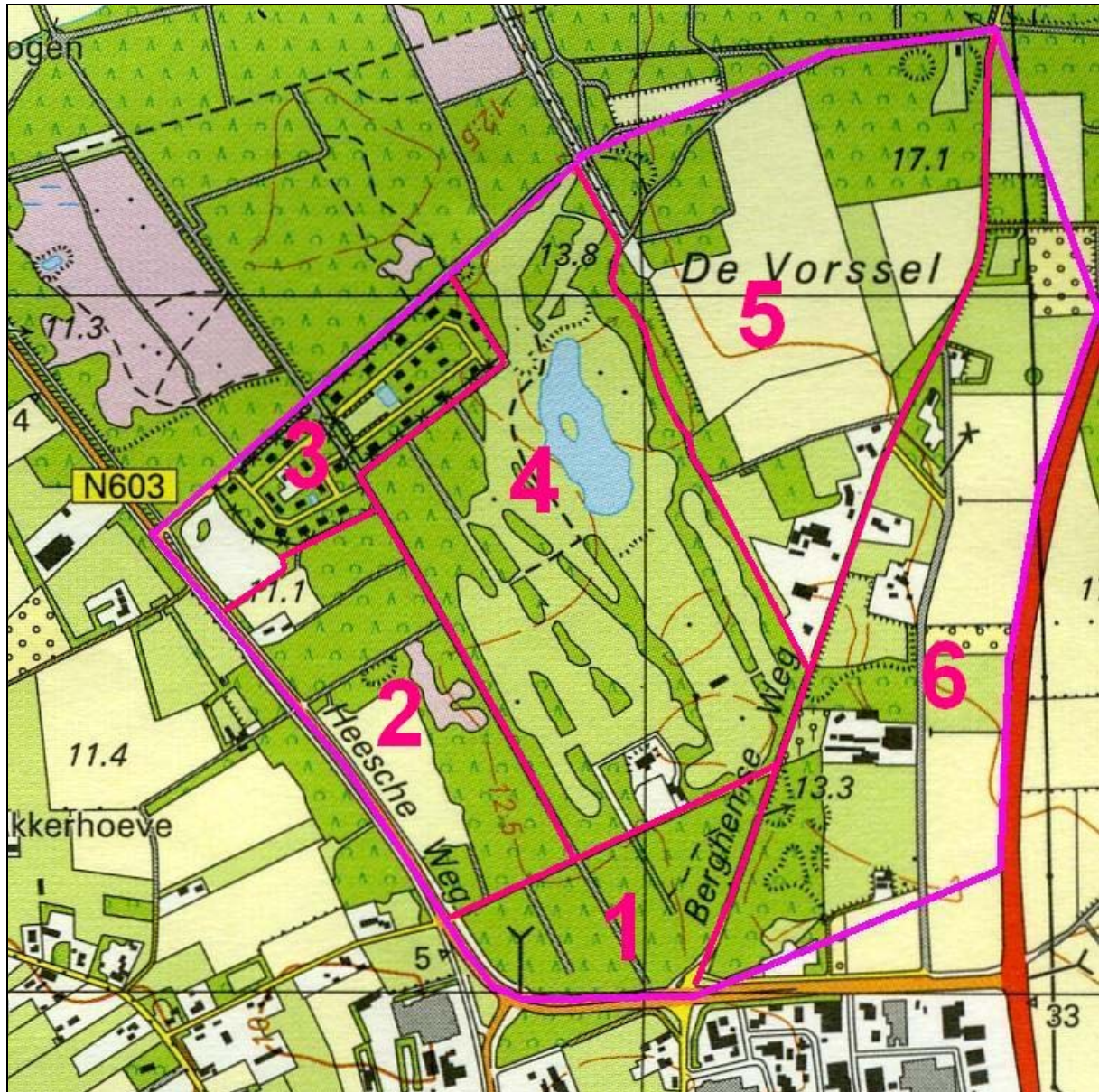
19 november 2007

- tekst	dr. A.J. M. Schenkeveld
- productie	bureau Schenkeveld
Visstraat 1, 4101 AC Culemborg
Telefoon: 0345- 534245, Fax: 0345-534028
Email: schenkeveldbureau@planet.nl
- opdrachtgever	Company Club De Hooge Vorssel
- contactpersonen	Andre van Heumen, Gerard Overkamp

1 Inleiding

Initiatief

Company Club De Hooge Vorssel is van plan de huidige 9-holes golfbaan om te vormen tot een volwaardige 18-holes wedstrijd baan (par73). Omdat de uitbreiding geheel of gedeeltelijk in de Groene Hoofdstructuur komt te liggen, is ook ruimte nodig voor natuurcompensatie. Ten behoeve van deze herinrichting is het nodig inzicht te krijgen in de verspreiding van de natuurwaarden in het gebied. Het potentiële uitbreidingsgebied ligt zowel ten oosten als ten westen van de huidige baan. Het betreft voornamelijk agrarisch gebied, maar omvat ook een MOB-terrein en productiebos. Het onderzoeksgebied is inclusief de huidige baan ca. 100 ha groot (zie figuur 1).

figuur 1: ligging onderzoeksgebied (roze omlijnd) en deelgebieden (rood afgekaderd)

De herinrichting van het gebied vereist een bestemmingsplanwijziging. Ten behoeve van de ruimtelijke onderbouwing hiervan is door bureau Schenkeveld in 2005/2006 al een verkennend natuuronderzoek ('quick scan') uitgevoerd. Dit onderzoek resulteerde o.a. in de constatering dat er nog een leemte in kennis bestaat over de verspreiding van de soortgroepen vleermuizen, broedvogels, amfibieën, reptielen, dagvlinders, sprinkhanen. Deze groepen zijn dan ook de focus van dit vervolgonderzoek.

Deze notitie is het verslag van een zo volledig mogelijke inventarisatie van de flora en fauna van het onderzoeksgebied. Het onderzoek moet inzicht geven in de aanwezigheid van beschermde

natuurwaarden in het plangebied en (wijde) omgeving. Deze kunnen een juridische en/of planologische belemmering zijn voor de goedkeuring van het plan.

Gebiedsbescherming

Sedert de Natuurschoonwet 1928 zijn gebieden aangewezen ter bescherming van de daar aanwezige natuur. Recentelijk zijn als uitvloeisel van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn zogenaamde Speciale Beschermingszones (SBZ) onderscheiden. Deze gebieden vormen samen het Nederlandse deel van Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden.

- N.b. De Natuurbeschermingswet 1998 moest de bescherming van natuurgebieden, zoals vastgelegd in de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, in nationale wetgeving vastleggen. Al snel bleek dat de omzetting van Europese regels in deze wet onvoldoende was. In 2001 is daarom een wetsvoorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 aangeboden aan de Tweede Kamer. Deze heeft de wetwijziging begin 2004 behandeld. De nieuwe wet is sedert 1 oktober 2005 van kracht.

Gebiedsbescherming vereist dat bij het beoordelen van maatregelen ook de opeenstapeling (cumulatie) van effecten van verschillende maatregelen moet worden bekeken. Ook moet rekening worden gehouden met de "externe werking", d.w.z. de effecten van een ingreep op een nabij gelegen beschermd gebied.

Als een nieuwe activiteit wordt gepland bij een SBZ dan moet een passende beoordeling worden uitgevoerd; een onderzoek naar de gevolgen van de ingreep op de SBZ. Als er geen schade optreedt, kan vergunning worden verleend. Is dit wel het geval, dan kan de vergunning alleen worden verleend als aan verschillende eisen wordt voldaan.

Kort geleden is ook de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland (EHS) afgerond. Het ligt in de bedoeling alle begrensde kavels voor 2018 te verwerven en in te richten en te beheren als beschermd natuurgebied. De verwerving gebeurt op vrijwillige basis. De EHS geniet eerder planologische dan juridische bescherming.

- N.b.1 In Noord-Brabant wordt nog een tweede categorie planologisch beschermde gebieden onderscheiden en wel die van de Groene hoofdstructuur (GHS). In deze gebieden heeft de natuurfunctie een sturende rol. Het plangebied ligt bijna in zijn geheel in de GHS.

Soortbescherming

De Flora- en faunawet regelt sedert 2002 de bescherming van een groot aantal planten- en diersoorten. Voor handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving moet ontheffing worden aangevraagd. Bij het aanvragen van een ontheffing moet de initiatiefnemer kunnen aantonen dat het maatschappelijk belang van de ingreep opweegt tegen de verwachten schade. Er worden 3 categorieën van bescherming (en daarmee toetsingskader) onderscheiden: streng beschermd – beschermd – algemeen. Om ontheffing te krijgen in het geval van streng beschermde soorten zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat er geen alternatief is en er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang.

Naast aandacht voor beschermde soorten is getracht ook de verspreiding van andere bijzondere soorten in beeld te brengen. Bijzondere soorten zijn in de eerste plaats bedreigde en/of zeldzame soorten. Daarnaast worden zowel landelijk als provinciaal zogenaamde aandachtsoorten onderscheiden. Dergelijke aandachtsoorten wijzen op bepaalde milieuomstandigheden, bijvoorbeeld kwelindicatoren, of zijn gidssoort van natuurbeleid.

Het is de bedoeling om op basis van de inventarisatie van bovengenoemde soorten tot een natuurwaardering per deelgebied en/of habitattypen te komen. Deze natuurwaardering moet randvoorwaarden en uitgangspunten opleveren voor het definitief ontwerp. De belangrijkste natuurwaarden zullen moeten worden gespaard. Verder moet duidelijk worden waar in het onderzoeksgebied de beste natuurontwikkelingsmogelijkheden liggen en hoe deze is samengesteld.

2 Methode

Het plangebied is in het voorjaar en de zomer van 2007 door verschillende onderzoekers in totaal tienmaal bezocht. De inventarisatiemedewerkers zijn Hub Cuppen (amfibieën, reptielen, dagvlinders, libellen en sprinkhanen), Frank Mertens (vleermuizen), Marc Moonen (dassen) en Bram Schenkeveld (vaatplanten). Verder wordt gebruik gemaakt van de broedvogelinventarisatie uit 2006 van het bureau natuurverkenningen van de provincie Noord-Brabant. Tenslotte zijn via het natuurloket de gegevens van Stichting EIS-Nederland (libellen, sprinkhanen) en RAVON (amfibieën, reptielen en vissen) verkregen.

3 Gebiedsbeschrijving

Het gebied tussen Nistelrode en Heesch ligt op de Peelhorst niet ver van de Peelrandbreuk. De breuk scheidt de Peelhorst van de Centrale Slenk en is iets ten westen van de Heesche Weg tussen Donzel en Hooge Wijst duidelijk zichtbaar in het terrein aanwezig. Het plangebied ligt op een Maasterras uit het Saalien. Door haar geëxponeerde ligging is het in het Weichselien niet bedekt met dekzand en

liggen de grofzandige en grindrijke rivierafzettingen (Formatie van Veghel) aan de oppervlakte. De grindrijke bovengrond is op veel plaatsen in en rond het plangebied gewonnen t.b.v. de bouwnijverheid.

Het oorspronkelijke maaiveld helt van noordoost naar zuidwest en verloopt van 17 naar 11 m NAP (= ca. 5 ‰).

De bodem is droog en schraal door de relatief hoge ligging en het grove bodemmateriaal.

Het bodemtype op de niet-vergraven bos- en heidegronden is een haarpodzolgrond. De landbouwgronden van De Vorssel hebben vanwege eeuwenlange plaggenbemesting een dikke minerale eerdlaag (oud-bouwlanddek) en moeten getypeerd worden als zwarte enkeerdgrond.

Het huidig landgebruik buiten de golfbaan is divers: agrarisch, militair, bosbouwkundig, industrieel (opslag) en wonen. De meeste functies presteren matig of zijn net opgehouden te bestaan.

De meeste landbouwpercelen worden gebruikt voor de snijmaïsteelt. Drie kavels bestaan uit grasland, waarvan er twee beweid wordt. De andere wordt gemaaid. Verder worden twee kavels voor de boomteelt gebruikt.

Het MOB-terrein is recent verlaten. De gebouwen zijn afgebroken. Het hekwerk en de ontsluiting zijn nog grotendeels intact.

Het bos bestaat vooral uit jonge dennenopstand. Door vergraving is het maaiveld in het bos plaatselijk zeer geaccidenteerd. De meeste percelen zijn bosbouwkundig verwaarloosd. Er is topbreuk, veel dood hout en een dunningsachterstand.

Het bedrijfsterrein aan de Heesche Weg wordt gebruikt voor de opslag van plastic vaten. Ook de bedrijven aan de Berghemse Weg hebben een opslag- en transportfunctie.

Het plangebied telt een tiental woningen, vooral gesitueerd aan weerszijden van de Berghemse weg.

4 Natuurwaarden

Vaatplanten

Bijlage 1 geeft een alfabetische opsomming van alle in het gebied aangetroffen bijzondere en karakteristieke plantensoorten met in de daaropvolgende kolommen of ze een beschermde status hebben (1-3), of ze op de nationale lijst van bedreigde soorten staan (EB, BE, KW, GE), hun natuurwaarde (1-100), hun voorkomen in Nederland (UFK_90 = uurhokfrequentieklasse in 1990, 1-9), hun preferente ecotoop (Ecotp1, Ecotp2 en Ecotp3) en het habitatype en deelgebied waarin ze zijn aangetroffen.

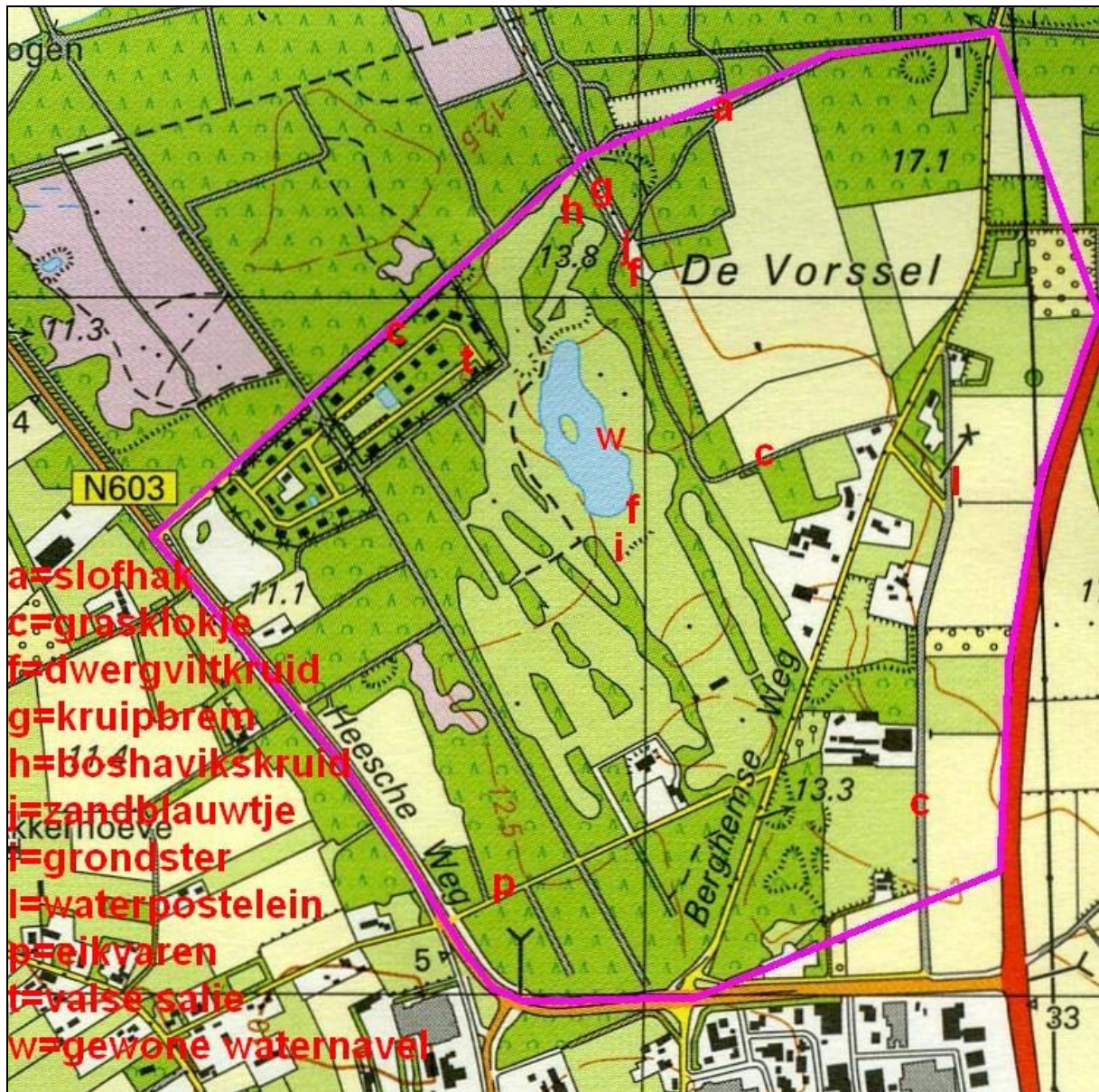
Er is 3 wettelijk beschermde plantensoorten in de zin van de Flora- en Faunawet aangetroffen.

Dit zijn Grasklokje, Brede wespenorchis en Kleine maagdenpalm. Ze behoren tot categorie 1 (= algemeen beschermd).

Verder zijn tijdens deze inventarisatie 4 rode-lijstsoorten (2004), t.w. Slofhak, Dwergviltkruid, Kruipbrem en Grondster waargenomen. Rode-lijstsoorten zijn soorten, waarvan het voorkomen in Nederland achteruitgaat. Hun voortbestaan is bedreigd. Deze hebben daarom een natuurwaarde van nationaal niveau. Daarnaast zijn een aantal andere soorten vanwege hun zeldzaamheid ($UFK \leq 4$) van nationaal belang. Dergelijke soorten zijn hier niet aangetroffen.

Er zijn verder een aantal plantensoorten met een natuurwaarde van regionaal niveau (Natwrd. ≥ 8) aangetroffen. Dit betreft Pilzegge, Gewone waternavel, Boshavikskruid, Zandblauwtje, Waterpostelein, Eikvaren en Valse salie. De andere soorten van bijlage 1 zijn van lokaal belang.

Figuur 2 toont de verspreiding van de meeste van deze soorten. Een tweetal hiervan, t.w. Brede wespenorchis en Pilzegge, hebben over het gehele gebied groeiplaatsen. Deze zijn niet opgenomen. Ook Kleine maagdenpalm, die vooral in de bospercelen rond het clubhuis voorkomt is niet opgenomen, omdat de standplaats adventief is. Deze is verwilderd vanuit plantvakken.

figuur 2: verspreiding bijzondere vaatplantensoorten

Vegetatietypen

De meeste soorten zijn karakteristiek voor voedselarme, vochtige of droge, (zwak) zure bodem (Ecotoop 41, 42, 61 en 62, zie bijlage 1). De climaxvegetatie op dergelijke bodem is Berken-Eikenbos (42Aa1). Deze is op sommige plekken volledig ontwikkeld. Het betreft dan Berken-Eikenbos de subassociatie met Bochtige smeie (42Aa1b)¹. In de meeste bospercelen is het aandeel van soorten die op vermeting en verzuring duiden groot. Voorbeelden hiervan zijn Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Drents krentenboompje, Brede stekelvaren, Braam, Rankende helmblom, Gewone vlier, Grote brandnetel, Gewone hennepnetel. De vegetatie hiervan moet gekwalificeerd worden als romp- of derivaatgemeenschap binnen het Zomereik-verbond (zie ook bijlage 1).

Langs de randen met name op de overgang naar cultuurland groeien struwelen van het Brummelverbond (35Aa). Dergelijke struwelen komen ook los, bijvoorbeeld in de droge sloot van het akkercomplex de Vorssel (deelgebied 5) voor.

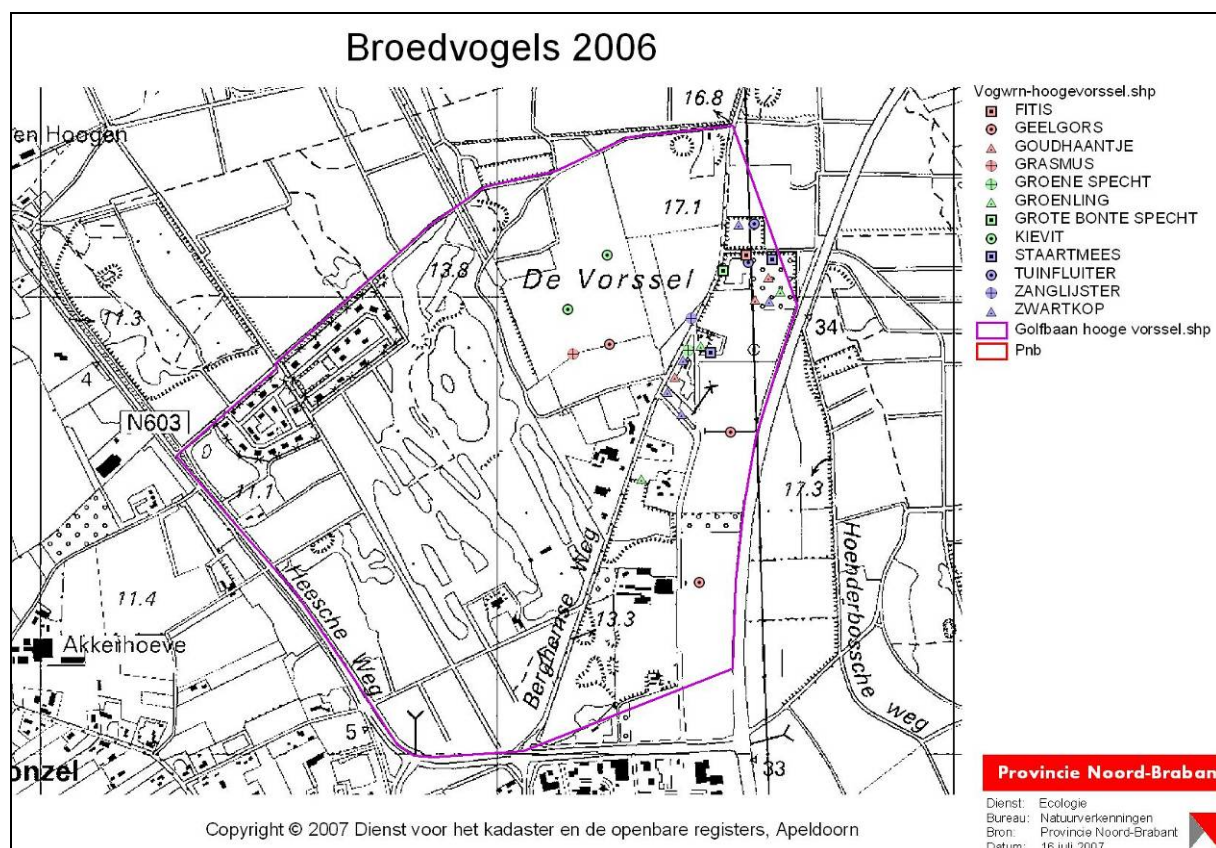
Na kap vervangt heide van de Kruipbrem-Struikheide-associatie (20 Aa1) dit bostype. In het onderzoeksgebied is de heide meestal helemaal vergrast. Alleen op de golfbaan (deelgebied 4) komen nog enkele gave stukjes voor.

¹ Schaminee, J., e.a., 1995-1999: De vegetatie van Nederland, deel 1-5; Opulus Press, Leiden.

Op vermeste en/of verzuurde plekken ontstaat na boskap ruigte van de Wilgenroosje-associatie (34Aa1). Bij begrazing of door maaien wordt ruigte omgevormd naar grasland. Bij een lage bemestingsgraad behoren deze vegetaties tot de Vogelpootjes-associatie (14Ba1). Deze treffen we plaatselijk in de bermen van de onverharde wegen in de deelgebieden 5 en 6 aan. Op kaal zand ontstaat eerst de Associatie van Buntgras en Heidespurrie (14Aa1). Dergelijke pioniergemeenschappen zijn nu, hoewel onvolledig ontwikkeld, op de afgeplagde natuurdelen van de golfbaan aanwezig. Het weiland in het zuiden van deelgebied 10 behoort tot de Kamgrasweide de subassociatie met Veldbies (16Bc1x). De andere graslandpercelen worden dermate intensief bemest, dat deze gerekend moeten worden tot de Weegbree-klasse (12RG1). De akkers worden ook heel intensief gebruikt. Alleen Slofhak en Waterpostelein herinneren nog aan de rijke akkeronkruidflora van vroeger. Deze heeft een refugium gevonden in de bermen van de onverharde wegen in deelgebieden 5 en 6.

Avifauna

Figuur 3 toont de verspreiding van de territoria van de provinciale karteersoorten zoals waargenomen door medewerkers van het bureau Natuurverkenningen van de provincie Noord-Brabant in 2006. Zij hebben alleen de landbouwgronden van de deelgebieden 5 en 6 onderzocht.

figuur 3: verspreiding van de broedvogels (alleen karteersoorten) op de landbouwgronden van de deelgebieden 5 en 6

In september 2005 zijn buiten de hierboven genoemde soorten in de deelgebieden 1-4 Zwarte specht, Boomklever en Buizerd gezien en gehoord. Deze vogels hadden hier in 2005 waarschijnlijk ook gebroed.

In januari 2006 is in deelgebied 2 Patrijs gezien.

In juni 2007 tenslotte is in een perceel met kerstbomen in deelgebied 6 Nachtzwaluw gehoord. De aanwezigheid van deze soort kon later niet meer worden bevestigd. Aan de overkant van de A50 op de Maashorst komt een belangrijke deelpopulatie van deze soort voor: 3-17 paar over de jaren 1996-2004. De actuele Brabantse populatie telt ongeveer 400 paar en vormt daarmee eenderde van de totale Nederlandse broedpopulatie².

² Kleunen, A. van e.a., 2005: Soortbeschermingsplan Nachtzwaluw Noord-Brabant; SOVON, Beek-Ubbergen.

Nachtzwaluw, Groene specht en Patrijs staan op de rode lijst van in Nederland bedreigde soorten (2004) en wel in de categorie 3 (=kwetsbaar).

Zwarte specht en Nachtzwaluw staan ook vernoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn. Dit zijn soorten waarvoor speciale beschermingszones zijn aangewezen. In Noord-Brabant betreft dat bijvoorbeeld de Brabantse Wal bij Bergen op Zoom.

De betekenis van de landbouwgronden in de deelgebieden 5 en 6 voor weide- en struweelvogels is laag. Alleen Geelgors haalt de vereiste dichtheid (> 6 paar/100 ha). Kritische soorten die hier in zijn geheel ontbreken zijn Roodborsttapuit, Boomleeuwerik, Patrijs.

Alle vogelsoorten zijn beschermd.

Zoogdieren

In het plangebied zijn in september 2005 en januari 2006 (sporen van) Mol, Egel, Bosmuis, Veldmuis, Konijn, Haas, Ree, Vos, (verwilderde) Kat waargenomen. Al deze soorten zijn beschermd (categorie 1). Mol en Vos mogen het hele jaar en Konijn, Ree, Haas in bepaalde perioden bejaagd worden. Deze jacht is wel voorbehouden aan mensen met een ontheffing van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet.

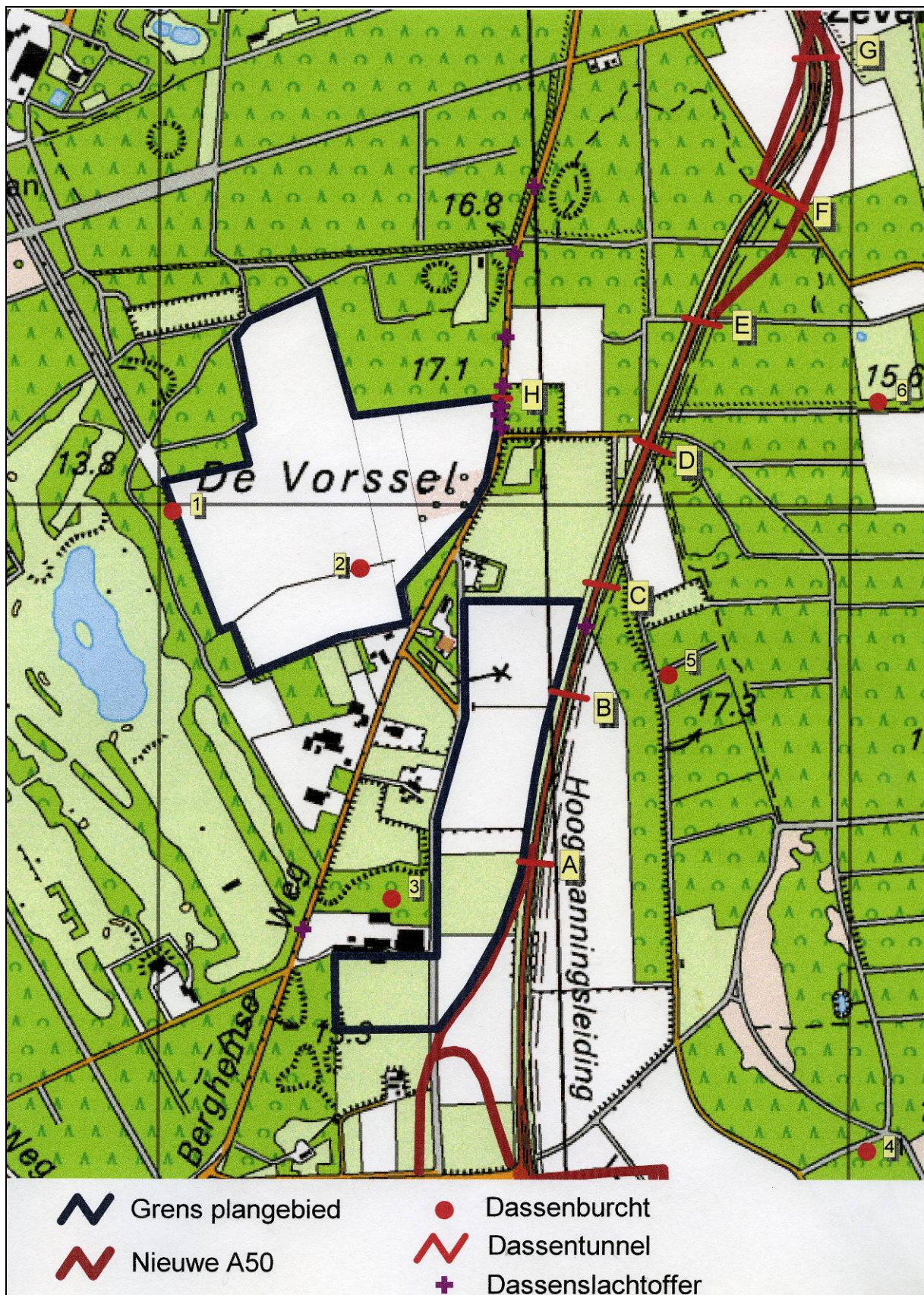
Het onderzoeksgebied valt binnen het leefgebied van de Das. De graslanden zijn primair voedselgebied³. Das is streng beschermd (categorie 3).

In april 2007 is door Marc Moonen van de Stichting Das & Boom onderzoek gedaan naar het actuele gebruik. De rapportage hierover is opgenomen als bijlage 2. De belangrijkste uitkomsten van het onderzoek zijn:

- In de jaren 1987-1999 vielen er regelmatig verkeersslachtoffers op de Berghemse Weg. Daarna houdt dit op (aanleg dassenraster Berghemse Weg ?)
- Vanaf 2004 wordt het gebied opnieuw gekoloniseerd vanuit het oosten (aanleg dassentunnels A50?). Er is anno 2007 volop uitwisseling via de dassentunnels onder de A50.
- In het onderzoeksgebied zijn op 2 plekken burchten (locatie 1 en 3 van figuur 4) met meerdere pijpen en 1 plek (locatie 2) met een serie vluchtpijpen. Deze plekken worden onregelmatig bewoond. Er is nog geen voortplanting vastgesteld.
- In 2006 en 2007 vallen er weer slachtoffers op de Berghemse weg.
- Het weiland in deelgebied 5 is in 2006 omgeploegd en geldt niet meer als primair voedselgebied.

In juni 2007 is door Frank Mertens en Bram Schenkeveld vastgesteld dat de burcht op locatie 1 op dat moment belopen was en zijn op de bovenliggende akker sporen van 1 oude samen met die van 1 jonge das gevonden. Verder bleek dat ook in steilranden in het bos van de deelgebieden 1 en 5 bijburchten liggen.

³ Arcadis, 2005: Dassen en golfbanen duurzaam samen?; provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch.

figuur 4: actueel gebruik door Das van het oostelijk deel van het onderzoeksgebied (deelgebieden 5 en 6)

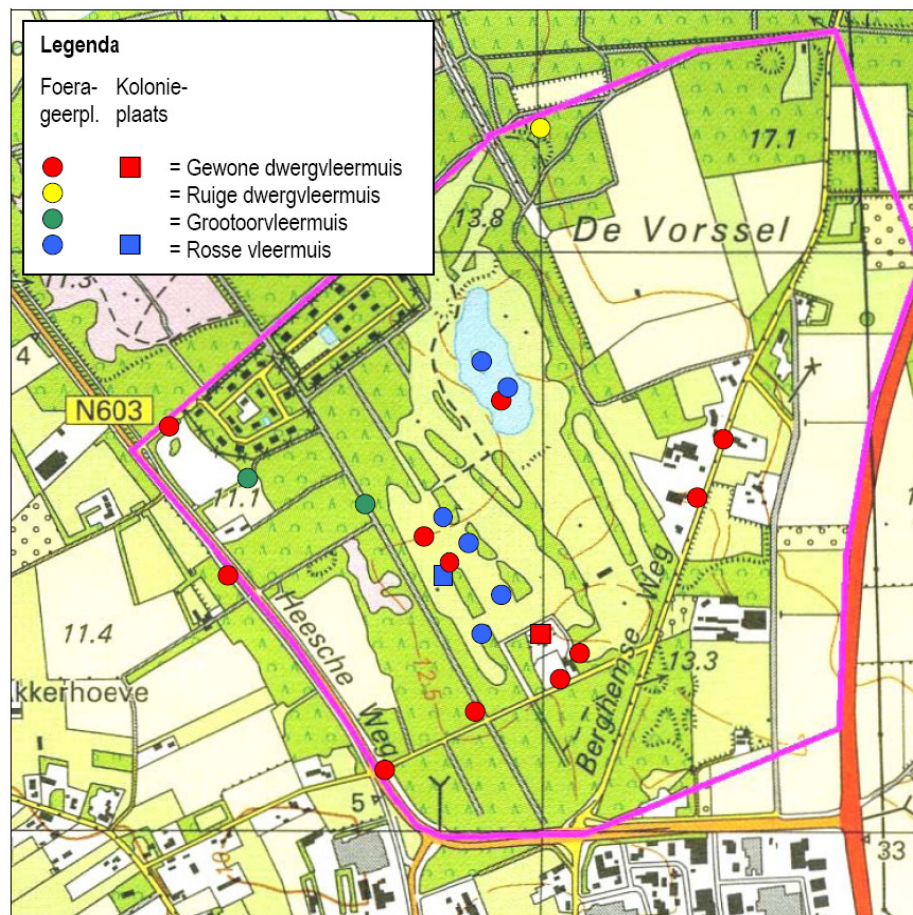
Het onderzoeksgebied is in de periode juni - september 2007 vijfmaal bezocht om het gebruik door vleermuizen in kaart te brengen. Dit vleermuisonderzoek is opgenomen als bijlage 3. De belangrijkste resultaten hiervan zijn:

- Het onderzoeksgebied wordt door Gewone en Ruige dwergvleermuis, Gewone grootoorvleermuis en Rosse vleermuis als foerageergebied gebruikt.
- Gewone dwergvleermuis en Rosse vleermuis hebben in het onderzoeksgebied ook kraamkolonies en baltsplekken.
- De hoogste concentratie foerageergebied, kraamkolonies en paarplaatsen ligt in deelgebied 4 (= golfbaan).
- schuwere soorten als Ruige dwergvleermuis en Gewone grootoorvleermuis worden juist buiten of in de randen van deelgebied 4 aangetroffen.

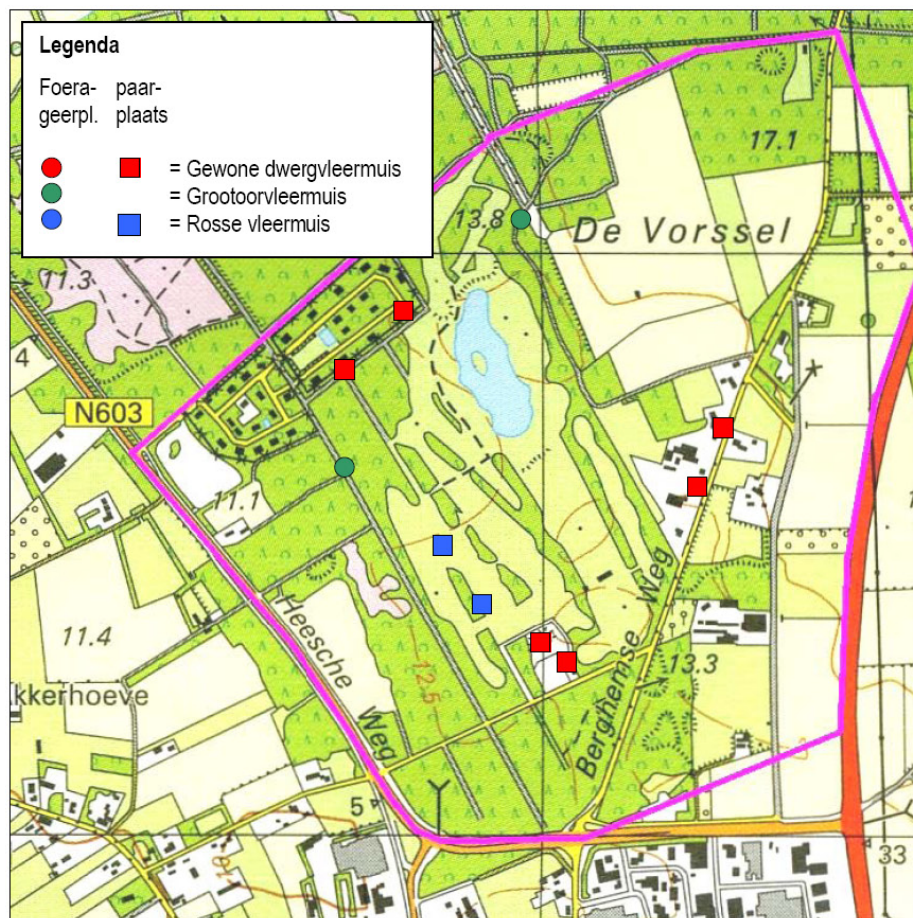
Figuur 5a en 5b geven een ruimtelijk beeld van bovengenoemde resultaten.

Vleermuizen zijn streng beschermd (categorie 3).

Er zijn geen vraatsporen of verblijfplaatsen van Eekhoorn gevonden. Eekhoorn is beschermd (categorie 2).

Figuur 5a: overzicht van de foerageer- en kolonieplaatsen van 4 vleermuissoorten in de zomer van 2007

Figuur 5b: overzicht van de foerageer- en paarplaatsen van 3 vleermuissoorten in de herfst van 2007

Amfibieën

Omdat het gebied arm is aan oppervlaktewater zijn er lage aantallen amfibieën gevonden. In het poeltje op het MOB-complex is zowel in juli als augustus 2007 een solitair exemplaar van de Bastaardkikker gevonden. Een kleine populatie van deze soort is aanwezig langs de grote plas op de golfbaan..

Van de Bruine kikker is een exemplaar waargenomen in een droogvallende kleine poel op de golfbaan. Van de Gewone pad zijn enkele exemplaren aangetroffen op de golfbaan (o.a. in zandbunker) en onder puin op een erf in deelgebied 6. De gewone pad komt vermoedelijk in hogere aantallen voor. Alle waargenomen soorten zijn in Nederland algemeen. Naast deze waarnemingen is op 18 juni 2007 s'avonds vanuit het MOB-complex een roepende Rugstreeppad gehoord. Deze soort is in Nederland zwaar beschermd (categorie 3).

Reptielen

Door de aanleg van heidestroken langs en dwars over de golfbaan in voorgaande jaren is de golfbaan inmiddels geschikt aan het worden als leefgebied voor de Kleine hagedis. In de meest omvangrijke natuurlijke strook ten zuiden van de grote plas werden in augustus 2007 de eerste exemplaren waargenomen (een volwassen en een jong exemplaar).

De Kleine (of Levendbarende) hagedis is in Nederland nog vrij algemeen in heidevelden op de hogere zandgronden, maar vertoont de laatste jaren wel een neergaande trend. De soort behoort tot de middelzwaar beschermde diersoorten (categorie 2).

Tabel 1 Onderzoeksresultaten herpetofauna golfbaan De Hooge Vorssel

Waargenomen herpetofauna	Z	Status	Dg1	Dg2	Dg3	Dg4	Dg5	Dg6	Totaal
Bastaardkikker	8	B1			2	11			13
Bruine kikker	8	B1				1			1
Gewone pad	8	B1				3		1	4
Kleine hagedis	6	B2				2			2
Totaal			0	0	2	17	0	1	20

B1 = Beschermd; cat. 1

B2 = Beschermd; cat. 2

Vissen

De beide wateren in het gebied (poel MOB-complex en grote plas) zijn matig zuur en vrij voedselarm van karakter. In beide wateren zijn exotische vissoorten uitgezet. In het MOB-complex zijn enkele grote exemplaren Graskarper waargenomen en circa 40 exemplaren van de Zonnebaars.

In de grote plas is vrij veel Graskarper aanwezig. De begrazingsdruk van deze soort is hier zo groot dat water- en oeverplanten vrijwel ontbreken met uitzondering van een lisdoddegordel aan de zuidkant van de plas. Daarnaast komen in de vijver op de golfbaan verschillende vissoorten voor, o.a. Blankvoorn, Rietvoorn, Drie- en Tiendoornige stekelbaars. Verder is hier naast Graskarper ook Goudvis uitgezet⁴.

Geen van de waargenomen vissoorten is wettelijk beschermd.

Bijlage 4 toont de verspreidingsgegevens van RAVON. Hieruit kunnen de volgende conclusies getrokken worden:

- in een vijver bij een landhuis aan de Noorderbaan komen Kleine watersalamander en Kamsalamander voor.
- Rugstreeppad en Kleine hagedis zijn verder alleen bekend van de heideveldjes ten noorden van het MOB-complex en ten oosten van de A50.

In de aangrenzende kilometerhokken komt ook nog Alpenwatersalamander voor.

Kamsalamander en Rugstreeppad zijn streng beschermd (cat. 3). Alpenwatersalamander en Kleine hagedis zijn beschermd (cat. 2). Kleine watersalamander is algemeen beschermd (cat. 1).

⁴ Mondelinge mededeling Joop Rosenhart, hoofdgreenkeeper Hooge Vorssel, 2005.

Dagvlinders

In het onderzoeksgebied is een behoorlijk aantal dagvlindersoorten (17 soorten) waargenomen. Het merendeel van de aangetroffen soorten is algemeen tot zeer algemeen in Nederland. Geen van deze soorten is wettelijk beschermd

De bosgebieden (deelgebied 1,2, en 3) herbergen relatief weinig dagvlinders. Op bospaden zijn hier soorten als Bruin zandoogje, Bont zandoogje en Oranje zandoogje waar te nemen vooral op open plekken met braamstruweel.

Tabel 2 Onderzoeksresultaten dagvlinders golfbaan De Hooge Vorssel

Waargenomen dagvlinders	Z	Status	Dg1	Dg2	Dg3	Dg4	Dg5	Dg6	Totaal
<i>Bos- en struweelvlinders</i>									
Eikepage	7	K		2					2
<i>Begeleiders van grasland en ruigte</i>									
Kleine vuurvinder	8	S	2			2	3	3	10
Bruin zandoogje	8	S	2	5		1		9	17
Icarusblauwtje	8	S				2	2	8	12
Zwartsprietdikkopje	8	S					1	15	16
<i>Begeleiders van bos en struweel</i>									
Citroenvlinder	8	S				1			1
Gehakkelde aurelia	8	S	1			1	1		3
Dagpauwoog	9	S					1		1
Bont zandoogje	8	S		7	3	4	8		22
Groot dikkopje	8	S		1	1		10		12
Klein geaderd witje	9	S	1		1	1	10	1	14
Oranje zandoogje	7	K	3	3		8	3	7	24
<i>Begeleiders in alle biotopen en trekvlinders</i>									
Atalanta	9	T	1	1	2	5	1	1	11
Distelvlinder	8	T					1		1
Klein koolwitje	9	S	4		2	9	17	19	51
Groot koolwitje	9	S		1		1	3		5
Boomblauwtje	8	S	2	3	4	3	6	1	19
<i>Nachtvlinders</i>									
Jacobsvlinder	8	S				26	13		39
Totaal			16	23	13	64	80	64	260

Z = Landelijke zeldzaamheid

S = Status

0 = verdwenen of uitgestorven

K = Kwetsbare soort

1 = uiterst zeldzaam

S = Regelmatige standvlinder

2 = zeer zeldzaam

T = Trekvlinders

R = Rode

3 = zeldzaam

lijstsoort

4 = vrij zeldzaam

5 = minder algemeen

6 = vrij algemeen

7 = algemeen

8 = zeer algemeen

9 = uiterst algemeen

De meest opmerkelijke waargenomen soort aan de westzijde van de golfbaan is de weinig algemene Eikepage. Dit is een moeilijk te inventariseren soort die zich graag ophoudt in toppen van jonge eiken. Deze soort is aangetroffen in deelgebied 2.

Op de golfbaan werden 13 vlindersoorten waargenomen, waarbij opviel dat de natuurontwikkelingsstroken in trek waren bij de dagvlinders. Met name Oranje zandoogje is hier frequent waargenomen. Daarnaast werd op jacobskruiskruid de geelzwarte zebrarups van de Jacobsvlinder in groot aantal aangetroffen. Dit is een opvallend roodzwart nachtvlindertje dat overdag vliegt.

Deelgebied 5 was met 15 vlindersoorten en een totaal van 80 exemplaren het relatief vlinderrijkste deelgebied. Bosrandsoorten als Bont zandoogje, Groot dikkopje en Klein geaderd witje bereikten hier hun grootste aantallen. Met name een bramenrijk zandpad en een beschutte heidetra in het noordelijk deel vormden hier geschikte vliegplaatsen voor vlinders.

In deelgebied 6 bereikten Icarusblauwtje, Bruin zandoogje en Zwartsprietdikkopje hun hoogste aantallen. De dagvlinders waren hier sterk geconcentreerd op een schrale steile beschutte berm met veel Zandblauwtje.

Sprinkhanen

In het onderzoeksgebied zijn 10 sprinkhaansoorten waargenomen. Geen van deze soorten is beschermd. Het merendeel is algemeen tot zeer algemeen in Nederland met uitzondering van de zeer zeldzame sikkelsprinkhaan. Dit is een zuidelijke soort die zich als gevolg van de klimaatsverandering inmiddels in Nederland heeft gevestigd. De soort is als kwetsbare soort op de landelijke rode lijst opgenomen. Drie exemplaren werden net ten noorden van het onderzoeksgebied op een heideveld waargenomen.

De bosgebieden (deelgebied 1, 2, en 3) herbergen relatief weinig sprinkhanen. Het meest opmerkelijk is het lokaal talrijk voorkomen van de Boskrekkel. Deze soort is te vinden langs bosranden met een dikke laag dood eikenblad. In Nederland is deze soort vrij algemeen, maar in de provincie Noord-Brabant zeer zeldzaam met slechts enkele vindplaatsen. Op provinciaal niveau is de hier aanwezige boskrekelpopulatie van betekenis.

Tabel 3 Onderzoeksresultaten sprinkhanen golfbaan De Hooge Vorssel

Waargenomen sprinkhanen	Z	Status	Dg1	Dg2	Dg3	Dg4	Dg5	Dg6	Totaal
<i>Soorten van bosranden en struwelen</i>									
Boomsprinkhaan	8	N			1				1
Struiksprinkhaan	7	N				1	1		2
Boskrekel	6	N		93	140	8			241
<i>Soorten van heiden en schrale graslanden</i>									
Knopsprietje	8	N				5	18		23
Sikkelsprinkhaan	2	B					3		3
<i>Soorten van ruigten</i>									
Grote groene sabelsprinkhaan	9	N						2	2
<i>Soorten van vochtige graslanden</i>									
Zeggedoorntje	6	N				3			3
<i>Begeleiders in alle biotopen</i>									
Krasser	9	N	4	5		5	28	28	70
Bruine sprinkhaan/ratelaar	9	N	18	9	13	139	25	15	219
Veldsprinkhaan spec (larve)	9	N	15	11	6	155	25	20	232
Gewoon doorntje	8	N				15	5		20
Totaal			37	118	160	331	102	65	816

Z = Landelijke zeldzaamheid

S = Status

1 = uiterst zeldzaam

2 = zeer zeldzaam

3 = zeldzaam

4 = vrij zeldzaam

5 = minder algemeen

6 = vrij algemeen

7 = algemeen

8 = zeer algemeen

9 = uiterst algemeen

B = Bedreigde en/of kwetsbare
soort

N = Niet bedreigd

De golfbaan (deelgebied 4) en deelgebied 5 vormen de relatief sprinkhaanrijkste deelgebieden. De natuurstroken op de golfbaan herbergen grote aantallen van de Bruine sprinkhaan en de Ratelaar. Opmerkelijke nieuwe soorten in deze natuurstroken zijn Zeggedoorntje en Knopsprietje. Het Zeggedoorntje is een minder algemene soort van permanent vochtige, kale bodems. De soort werd waargenomen op de vochtige, lemige bodem van een drooggevalen onlangs aangelegde poel. Het Knopsprietje is een soort van zeer schraal grasland. Deze soort is gevonden op een enkele jaren geleden aangelegde heidestrook.

Deelgebied 5 en 6 herbergen de normale soorten van voedselrijke bermen in cultuurland als Krasser, Bruine sprinkhaan, Ratelaar en Grote groene sabelsprinkhaan. In een schrale heidetra in deelgebied 5 werd daarnaast het Knopsprietje gevonden.

Libellen

Het gebied is met 21 soorten libellenrijk te noemen. De libellenrijkdom is wel sterk geconcentreerd langs het schaars aanwezige water op het MOB-complex en de grote plas op de golfbaan. Geen van de waargenomen soorten is beschermd. Het merendeel van deze soorten is algemeen in Nederland met uitzondering van de vrij zeldzame Zwervende heidelibel. Dit is een soort die het laatste decennium aan het toenemen is vanwege de opwarming van het klimaat. De opvallend rode mannetjes patrouilleerden in juni en juli langs de kale oevers van de grote plas.

De bosgebieden van deelgebied 1 en 2 zijn soortenarm. Op bospaden foerageren hier incidenteel de gewone oeverlibel en heidelibelloorten. De poel op het Mob-complex (deelgebied 3) herbergt een

libellenfauna van verzuurde vennen. Dominante soorten zijn Watersnuffel en Azuurwaterjuffer. Het is de enige plek waar pantserjuffers zijn waargenomen.

Op de grote plas van de golfbaan zijn Lantaarntje, Watersnuffel, Gewone oeverlibel en bruinrode//steenrode heidelibel de dominante soorten. Vermeldenswaardige soorten die hier in laag aantal zijn waargenomen, zijn Keizerlibel, Metaalglanslibel en Kleine roodoogjuffer.

De landbouwgebieden in deelgebied 5 en 6 zijn weer relatief soortenarm met als specifieke soort in een bermsloot de Bloedrode heidelibel.

Tabel 4 Onderzoeksresultaten libellen golfbaan De Hooge Vorssel

Waargenomen libellen	Z	Status	Dg1	Dg2	Dg3	Dg4	Dg5	Dg6	Totaal
Houtpantserjuffer	8	S			2				2
Gewone pantserjuffer	8	S			1				1
Lantaarntje	9	S			5	29			34
Vuurjuffer	8	S			1				1
Watersnuffel	8	S			36	38			74
Azuurwaterjuffer	8	S			58				58
Kleine roodoogjuffer	8	S				4			4
Weidebeekjuffer	8	S				1			1
Platbuik	8	S				1			1
Viervlek	8	S			2				2
Keizerlibel	8	S				1			1
Blauwe glazenmaker	8	S	1		1	1			3
Paardenbijter	9	S				1			1
Bruine glazenmaker	8	S			1	1	1		3
Metaalglanslibel	7	S				3			3
Gewone oeverlibel	8	S		3		71	9	9	92
Bruinrode/steenrode heidelibel	8	S	9			44		8	61
Bruinrode heidelibel	8	S	1	2		3			6
Steenrode heidelibel	9	S		1		3		1	5
Bloedrode heidelibel	9	S			1		7	6	14
Zwervende heidelibel	5	T				7			7
Zwarte heidelibel	8	S					1		1
Totaal			11	6	106	208	18	24	373

Z = Landelijke zeldzaamheid

S = Status

0 = verdwenen of uitgestorven

K = Kwetsbare soort

S = Regelmatige standsoort

1 = uiterst zeldzaam

T =

2 = zeer zeldzaam

Treksoort

3 = zeldzaam

R = Rode lijstsoort

4 = vrij zeldzaam

5 = minder algemeen

6 = vrij algemeen

7 = algemeen

8 = zeer algemeen

9 = uiterst algemeen

Overige ongewervelde dieren

Op verschillende plekken in de bosranden van de deelgebieden 1 en 5 zijn nesten van de beschermde Rode (behaarde ?) bosmier gezien.

Bijlage 5 toont de verspreidingsgegevens van EIS-Nederland. Deze vermelden voor de wijdere omgeving ook nog Tengere Pantserjuffer een rode-lijstsoort (categorie kwetsbaar) en Veldkrekel eveneens een rode-lijstsoort (categorie bedreigd).

Conclusie

Deelgebied 4, t.w. de huidige golfbaan, heeft de meeste natuurwaarden. In de recent afgegraven natuurontwikkelingdelen groeien een aantal vaatplantensoorten van de Rode lijst zoals Dwergviltkruid en Grondster en kruipen bedreigde diersoorten als Levendbarende hagedis en mogelijk Rugstreeppad. Verder is de golfbaan belangrijk leefgebied van vleermuizen (met kraamkolonies en paarplaatsen). Het hele onderzoeksgebied is dassenleefgebied. De soort zal zich de komende tijd waarschijnlijk steviger vestigen. De verblijfplaatsen (vluchtpijpen, bij- en hoofdburchten) worden uitsluitend in de steilranden van de deelgebieden 2, 5 en 6 aangetroffen.

De kwaliteit van de deelgebieden 5 en 6 als leefgebied struweelvogels is achteruitgegaan. Ook de kwalificatie van een deel van deelgebied 5 als leefgebied kwetsbare soorten (amfibieën en reptielen) kon niet worden bevestigd. De betreffende soorten, Rugstreeppad en Levendbarende hagedis, komen wel in de omgeving voor (zie hierboven).

5 Initiatief

Het project voorziet in de oprichting van een volwaardige (par 73) 18 holes-golfbaan voor de Company Club en een openbare 9 holes-golfbaan (par 35). Inmiddels is besloten de openbare golfbaan elders te realiseren en wel in combinatie met de natuurcompensatie, die nog nodig is voor de huidige baan.

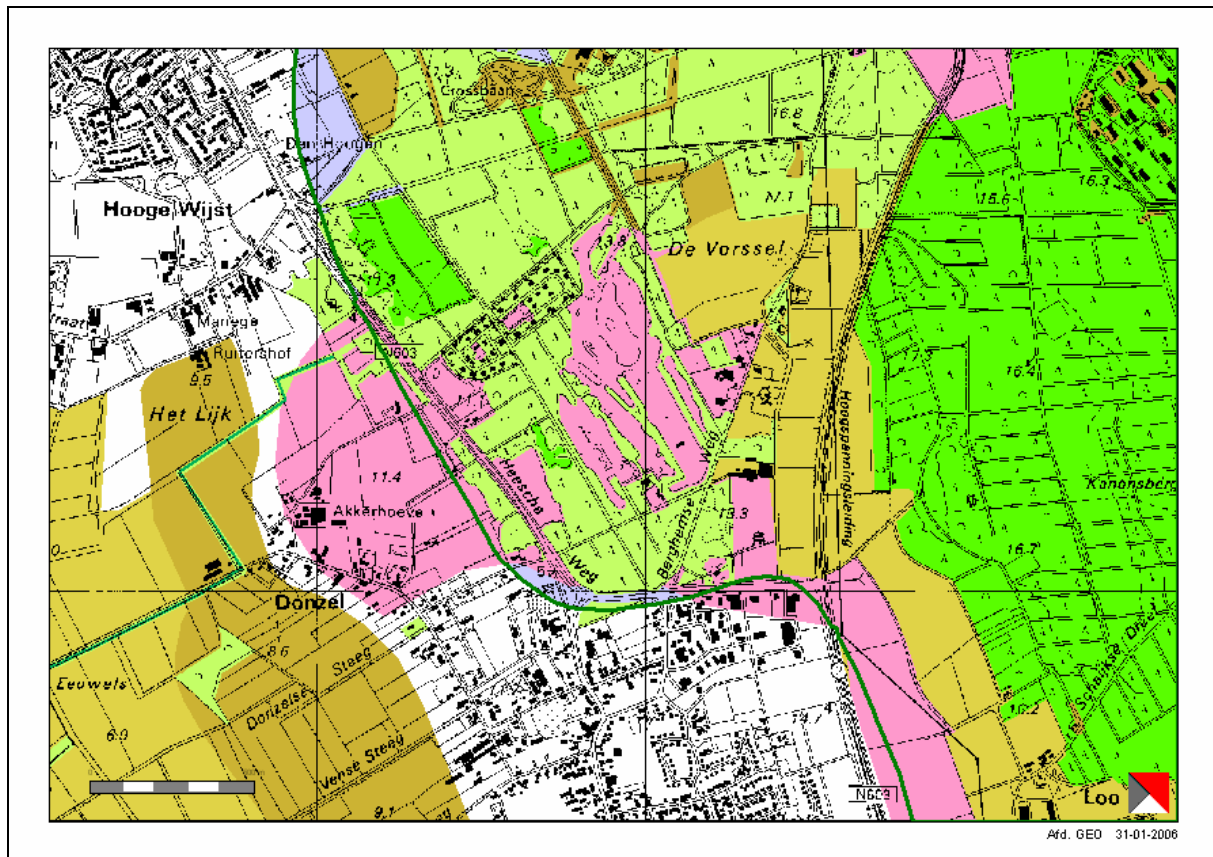
Om verschillende redenen, die vooral te maken hebben met de planologische bescherming van het bos, zijnde onderdeel van de ecologische hoofdstructuur van Nederland (EHS), eigendomssituatie en verwervingsmogelijkheid, is er voor gekozen de uitbreiding te beperken tot de landbouwpercelen van deelgebied 5.

6 Randvoorwaarden

Streekplan 2002

Deelgebied 5 is onderdeel van de van de Groene hoofdstructuur van Noord-Brabant (GHS). In het Streekplan (2002) zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen in dergelijke gebieden allerlei randvoorwaarden opgesteld. Deze krijgen pas in het bestemmingsplan rechtsgeldigheid. Als niet aan de randvoorwaarden wordt voldaan, is GS in staat de goedkeuring hiervan aan te houden.

Figuur 6 toont de verspreiding van verschillende onderdelen van de EHS, GHS en AHS (Agrarische hoofdstructuur) in het plangebied en omgeving.

figuur 6: De EHS, GHS en AHS tussen Nistelrode en Heesch; groen is natuurparel (EHS), geelgroen is overig bos- en natuurgebied (EHS); donkerbruin is leefgebied kwetsbare soorten (GHS), lichtbruin is leefgebied struweelvogels (GHS), rose is dassenleefgebied (AHS), paars in RNLE-landschapsdeel (AHS)

Deelgebied 5 is niet alleen GHS (leefgebied kwetsbare soorten en leefgebied struweelvogels) maar ook dassenleefgebied.

Leefgebied kwetsbare soorten

Het leefgebied kwetsbare soorten omvat landbouwgronden en andere gronden – met name defensieterreinen – waarop zeldzame planten of dieren voorkomen, die hoge eisen stellen aan de inrichting en het gebruik van hun omgeving, of waarop het voorkomen van zulke planten of dieren wordt nagestreefd overeenkomstig het in paragraaf 3.4.3 genoemde provinciaal beheers- en landschapsgebiedsplan. Het gaat hier onder meer om weidevogels, ganzen en zwanen, om amfibieën en reptielen en om bijzondere planten. Rust, beslotenheid, hoge waterpeilen en stabiliteit in de inrichting en het beheer van het gebied zijn belangrijke bestaansvoorwaarden voor deze dieren en planten. In het leefgebied kwetsbare soorten moeten landbouw, recreatie en andere activiteiten worden uitgeoefend met respect voor deze voorwaarden.

Leefgebied struweelvogels

Het leefgebied struweelvogels omvat landbouwgronden en andere gronden – met name defensieterreinen – waarop struweelvogels kunnen gedijen, zoals de roodborsttapuit en de geelgors. Deze vogels hebben wel rust en ruimte nodig, maar zijn minder gevoelig voor ruimtelijke ingrepen door de landbouw, de recreatie en andere in het buitengebied voorkomende functies dan de kwetsbare planten- en diersoorten. Ook in het leefgebied struweelvogels moeten activiteiten worden uitgeoefend met voldoende respect voor de bestaansvoorwaarden van de betreffende diersoorten. Het gaat dan met name om de handhaving van een besloten of halfopen landschapsstructuur met een kleinschalige percelering, houtwallen, ruige perceelsranden en slootkanten, overhoekjes, solitaire bomen, dijken en onverharde wegen en paden.

Leefgebied dassen

Het leefgebied dassen omvat landbouwgronden en andere gronden – met name defensieterreinen – waarop dassen kunnen gedijen. Het leefgebied dassen wordt tot de AHS gerekend, omdat dassen minder hoge eisen stellen aan hun leefomgeving dan struweelvogels en de kwetsbaardere dieren- en plantensoorten. De meeste vormen van landbouw zijn dan ook prima verenigbaar met de aanwezigheid van een dassengebied. In het leefgebied dassen moeten activiteiten worden uitgeoefend met voldoende respect voor de bestaansvoorwaarden van de das. Het gaat er dan met name om dat de burchten met rust worden gelaten, dat de dassen kunnen foerageren in het gebied en dat er voldoende landschappelijke structuren als houtwallen, begroeide slootkanten en dergelijke aanwezig zijn.

Voor de verschillende categorieën gelden de volgende randvoorwaarden bij de uitbreiding van een bestaande golfbaan.

- N.b. Onder een bestaande golfbaan verstaan wij hier een golfbaan waarvoor de planologische regeling op de datum van de inwerkingtreding van het streekplan (2002) onherroepelijk van kracht is.

Een bestaande golfbaan mag worden uitgebreid in de GHS-landbouw, subzone leefgebied struweelvogels. Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- a) de aantasting van de natuur- en landschapswaarden wordt tot het minimum beperkt en gecompenseerd met inachtneming van de eisen die zijn genoemd in paragraaf 3.4.5 van het Streekplan;
- b) de ruimte waarmee de golfbaan wordt uitgebreid, wordt zodanig ingericht dat er, afgezien van de natuurcompensatie, nieuwe natuur ontstaat op een oppervlakte, die ten minste even groot is als de oppervlakte die specifiek voor de sport is bestemd, inclusief gebouwen en parkeervoorzieningen.

Een bestaande golfbaan mag worden uitgebreid in de AHS-landschap, subzone leefgebied dassen. Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- a) het terrein als geheel moet voor meer dan de helft buiten het leefgebied voor de dassen komen te liggen;
- b) de aantasting van de natuur- en landschapswaarden wordt tot het minimum beperkt en gecompenseerd met inachtneming van de eisen die zijn genoemd in paragraaf 3.4.5 van het Streekplan.

Eisen t.a.v. compensatie zoals vermeld in paragraaf 3.4.5 van het Streekplan NB (2002)

De compensatie van natuur- en landschapswaarden, die bij aantasting van de groene hoofdstructuur of de AHS-landschap verloren gaan, moet voldoen aan de volgende vereisten:

- er moet een nieuwe gelijkwaardige ecologische samenhang worden bereikt;
- de nieuwe natuur- en landschapswaarden moeten van gelijke aard zijn;
- de functie die de GHS en de AHS-landschap vervullen voor de natuur moet in stand blijven;
- de compenserende maatregelen moeten een areaal beslaan dat ten minste even groot is als het gebied waarover de ingreep zich uitstrekt;
- de aard en de omvang van de compensatie worden mede bepaald door de invloeden die de ingreep uitoefent op zijn omgeving en de aard van het gebied waar compensatie plaatsvindt;
- de compenserende maatregelen moeten in beginsel plaatsvinden in de omgeving van de ingreep;
- de compenserende maatregelen moeten passen binnen (inter)gemeentelijke landschapsbeleidsplannen;
- een duurzame inrichting en beheer van het compensatiegebied moeten gewaarborgd zijn;
- er moet worden gestreefd naar robuustheid in groene structuren.

De compenserende maatregelen moeten worden zeker gesteld voorafgaand aan de instemming van de provincie met de ingreep, zowel op het punt van de planologische regeling als op het punt van de feitelijke uitvoering.

Uitbreiding van een bestaande golfbaan is niet toegestaan in de GHS-natuur en in de GHS-landbouw, subzones leefgebied kwetsbare soorten en natuurontwikkelingsgebied.

Op grond van boven vermelde randvoorwaarden is de uitbreiding niet mogelijk. Echter, de provincie heeft in een later stadium op grond van een externe studie haar eisen aan golfbaanuitbreiding in dassenleefgebied gespecificeerd⁵. Verder geldt dat op basis van nieuwe gegevens kwalificaties zoals leefgebied kwetsbare soorten, kunnen veranderen.

Nieuwe randvoorwaarden

Op grond van de uitkomsten van het natuuronderzoek en in overleg met de provincie zijn daarom voor het ontwerp van de uitbreiding nieuwe ecologische randvoorwaarden opgesteld.

Deze zijn:

t.a.v. dassen

- Er wordt geen primair voedselgebied aangetast.
- Er wordt een zone van 50 m rondom de hoofdburchten (=locatie 1 en 3) vrijgehouden (geen intensieve baandelen).

⁵ Dassen en golfbanen duurzaam samen; Arcadis rapport, 2005.

- Er wordt op de baan een structuur van (dekkingbiedende) migratieroutes aangelegd.
- Er worden geen buitenlampen geplaatst.
- De compensatie bestaat uit tenminste 8 ha voor dassen optimaal leefgebied: primair voedselgebied en migratieroute inclusief rasters en tunnels.

t.a.v. struweelvogels

- De compensatie bestaat uit tenminste 8 ha voor struweelvogels optimaal leefgebied: bosrand, ruigte, struweel, houtwal, haag, extensieve landbouwgrond.

t.a.v. amfibieën en reptielen

- Er worden enkele poelen aangelegd. Doelsoorten zijn Rugstreeppad en Alpenwatersalamander.

Als aan bovenstaande randvoorwaarden wordt voldaan voldoet het plan aan de aangepaste planologische eisen van de provincie. Er hoeft dan ook geen ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet worden aangevraagd. De enige in het geding zijnde strenger (categorie 2 en 3) beschermde soort Das wordt niet direct benadeeld. Verder wordt de (tijdelijke) verstoring en verslechtering van het leefgebied ruimschoots gecompenseerd. Hetzelfde geldt voor de in het uitbreidingsgebied broedende Geelgors (struweelvogel).

7 Ontwerp

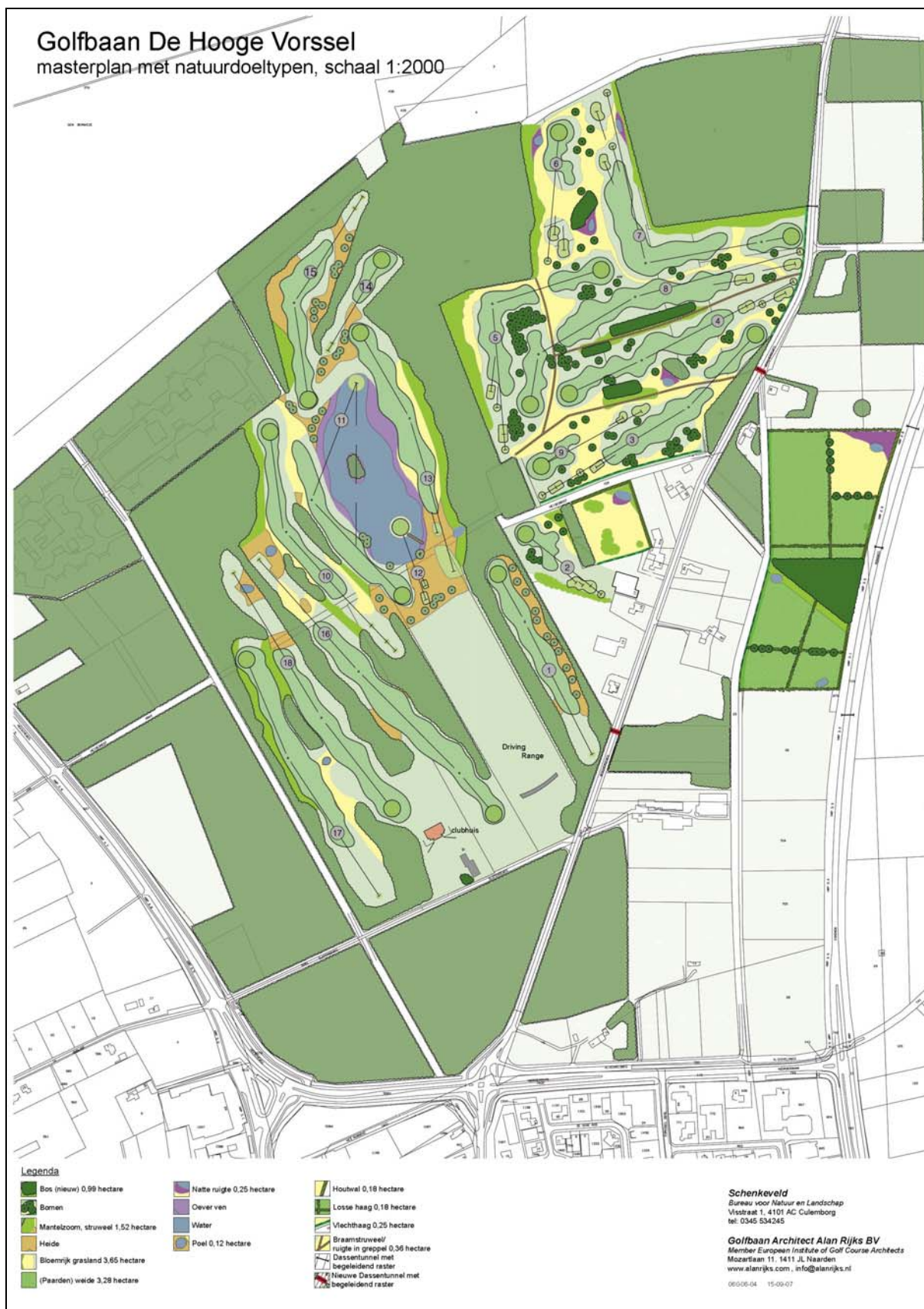
Figuur 7 toont het voorlopig ontwerp. Deze wordt later nog uitgewerkt in een (natuurvriendelijk) beheer- en inrichtingplan. Hierin worden ook de verschillende streefbeelden/natuurdoeltypen nader omschreven.

In tabel 5 tenslotte is aangegeven welke natuurdoeltypen voor de verschillende soortengroepen bedoeld zijn.

TABEL 5: BEREKENING COMPENSATIE UITBREIDING HOOGE VORSSEL

Natuurdoeltype	Das	Struweelvogels
Poel		0,12
Moerasruigte		0,25
Paardenwei	3,28	1,64*
Bloemrijk grasland	1,82*	3,65
Houtwal	0,18	0,18
Losse haag	0,18	0,18
Vlechthaag	0,25	0,25
Braamstruweel/ruigte	0,36	0,18*
Struweel	1,52	1,52
Bos	0,99	0,50*
Totaal (ha)	8,58	8,47

* de helft van het totaal, omdat het betreffende type suboptimaal leefgebied is of alleen de randen gebruikt worden

figuur 7: masterplan golfbaan Hooge Vorssel met uitbreiding en natuurcompensatie

N.b. Inmiddels is door het archeologisch onderzoek duidelijk geworden dat de aanleg van poelen een lastige opgave wordt. De consequenties hiervan worden nog gezien.

8 Bijlagen

Bijlage 1: bijzondere vaatplantensoorten van Hooge Vorssel en omgeving, 2007.

Bijlage 2: Moonen, M, 2007: Onderzoek naar de waarde van het golfbaanuitbreidingsgebied Hooge Vorssel voor dassen; Stichting Das en Boom, Beek-Ubbergen.

Bijlage 3: Merten, F., 2007: Veldinventarisatie van vleermuizen in de omgeving van golfbaan Hooge Vorssel te Nistelrode; bureau Mertens, Wageningen.

Bijlage 4: Brokkelkamp, E., 2007: Gegevenslevering Company Club de Hooge Vorssel;, RAVON, Nijmegen.

Bijlage 5: Smit, J.T. 2007. Hooge Vorssel. Toelichting gegevens ongewervelden. EIS nummer 2007-085. Stichting EIS – Nederland, Leiden.

bijlage 1: bijzondere vaatplantensoorten van Hooge Vorssel en omgeving, 2007.

Soortnr.	Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	F&f_wet	Rd_lst	Nat_wrd	UFK_90	Ecotp1	Ecotp2	Ecotp3	Habitat	Deelgebied
000067	<i>Anthoxanthum aristatum</i>	Slofhak		GE	6		6 P67			be	5
000186	<i>Calluna vulgaris</i>	Struikhei			10		8 G41	G61	H61	bo, he, za	alle
000198	<i>Campanula rotundifolia</i>	Grasklokje	1		5		8 G62	G67		be	3,5,6
000251	<i>Carex pilulifera</i>	Pilzegge			8		7 G41	G61	H61	bo	alle
001140	<i>Cytisus scoparius</i>	Brem			6		8 H61	H62		be,bo	alle
000398	<i>Deschampsia flexuosa</i>	Bochtige smele			4		8 G61	R64	H61	bo	alle
000460	<i>Epipactis helleborine</i>	Brede wespenorchis	1		6		8 H47	H63	H69	bo	2,3,4
000524	<i>Filago minima</i>	Dwergviltkruid		GE	12		6 P62			za	4,5
000560	<i>Genista pilosa</i>	Kruipbrem		KW	24		6 G41	G61		be	5
000624	<i>Hieracium sabaudum</i>	Boshavikskruid			10		5 H42			bo	4
000641	<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	Gewone waternavel			8		8 G22	G23	G27	za	4
000659	<i>Illecebrum verticillatum</i>	Grondster		GE	14		6 P41	P42		za	4
000669	<i>Jasione montana</i>	Zandblauwtje			9		8 G62			be	4,5
000759	<i>Lonicera periclymenum</i>	Wilde kamperfoelie			6		8 H42	H47	H62	bo	2,3,4
000925	<i>Lythrum portula</i>	Waterpostelein			21		6 P22	W12d		be	6
000978	<i>Polypodium vulgare</i>	Gewone eikvaren			12		7 G62	H62	H63	bo	2
001134	<i>Sambucus racemosa</i>	Trosvlier			6		6 H62	H69		bo	1,2,4
001227	<i>Sorbus aucuparia</i>	Wilde lijsterbes			4		9 H22	H27	H41	bo	alle
001273	<i>Teucrium scorodonia</i>	Valse salie			10		7 G62	H62		bo	3
001363	<i>Veronica serpyllifolia</i>	Tijmereprijs			3		8 G47			za	4
001377	<i>Vinca minor</i>	Kleine maagdenpalm	1		15		5 H43	H47		bo	4

be=berm

bo=bos

he=heide

za=open zand

Onderzoek naar de waarde van
het golfbaan uitbreidingsgebied
“De Hooge Vorssel”
voor dassen

Verslag opgesteld door Stichting
Das&Boom opvang en advies in opdracht
van adviesbureau Schenkeveld.
Beek-Ubbergen, mei 2007

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Beleidskader	2
3. Gebiedsbeschrijving	2
4. Onderzoeksmethode	2
5. Resultaten	3
5.1 Huidige grondgebruik	3
5.2 Dassenburchten en dassenactiviteit	4
5.3 Dassentunnels en dassenactiviteit	6
5.4 Dassenslachtoffers	8
6. Conclusies	8

Bijlagen

Kaart 1	Ligging uitbreidingsgebied en grondgebruik
Kaart 2	Locaties dassenburchten, dassentunnels en dassenslachtoffers

1. Inleiding

Er zijn plannen om het bestaande golfterrein ten noorden van Nistelrode uit te breiden met een aantal holes. Het plangebied voor deze uitbreiding bevindt zich in het actuele dassenleefgebied. Aangezien alleen onder bepaalde voorwaarden een uitbreiding van een golfterrein is toegestaan binnen een dassenleefgebied, heeft adviesbureau Schenkeveld Das&Boom de opdracht gegeven om de waarde van het uitbreidingsgebied voor de das te bepalen.

2. Beleidskader

Juridische bescherming das:

In 2002 is de Flora- en faunawet ingevoerd, waarbij zowel de das als zijn burcht beschermd zijn. Dassen en dassenburchten mogen niet verstoord of vernietigd worden. In 2005 is deze bescherming uitgebreid waardoor er ook voor een ingreep in het landschap een zogenaamde Habitattoets uitgevoerd dient te worden, waarin maatschappelijk belang, gebrek aan alternatieven en het minimaliseren van negatieve effecten aangetoond dienen te worden alvorens er sprake kan zijn van compensatie. Bij deze toets wordt niet alleen gekeken naar effecten op de dieren zelf, maar ook naar effecten op de dassenburchten, voedselgebieden en migratieroutes.

Planologische bescherming das:

Het provinciale beleid, geformuleerd in het streekplan Noord-Brabant 2002, geeft aan dat in de Agrarische Hoofdstructuur (AHS landschap en AHS landbouw) nieuwvestiging of uitbreiding van golfbanen is toegestaan met uitzondering van subzone leefgebied dassen.

Formeel gesproken betekent dit dat het aangegeven plangebied niet mag worden ingericht als golfterrein.

Echter, de provincie Noord-Brabant heeft een onderzoek laten verrichten door het adviesbureau Arcadis (Dassen en golfbanen duurzaam samen? Naar een planologisch toetsingskader voor golfbanen in dassenleefgebied, 2005) of de uitbreiding dan wel nieuwvestiging van golfbanen binnen dassenleefgebied mogelijk is en onder welke voorwaarden. Het Arcadisrapport biedt een handvat voor verder (veld)onderzoek waarvan de resultaten een aanleiding kunnen zijn om van het streekplan af te wijken.

3. Gebiedsbeschrijving

Het plangebied voor de uitbreiding bevindt zich in de gemeente Bernheze en betreft het agrarische gebied ten oosten van het huidige golfterrein met als oostelijke grens de A50 (kaart 1).

4. Onderzoeksmethode

Op 18 en 19 april 2007 is het plangebied en het direct daaraan omringende gebied (< 1 km van plangebied) door een medewerker van Das&Boom bezocht. Hierbij zijn een aantal zaken onderzocht:

1. Het huidige grondgebruik en voor zover mogelijk het grondgebruik in het recente verleden;
2. De locatie en status van de dassenburchten evenals sporen die duiden op de aanwezigheid van dassen zoals graafactiviteit, wroetsporen, mestputten en wissels;
3. Het gebruik van de dassentunnels onder de A50 tussen het viaduct Nistelrode en Zevenbergen (hectometerpaal 128.650 t/m 129.990) en onder de Berghemseweg.

Om de aanwezigheid van dassen in het gebied verder te bepalen worden de gegevens van verkeersslachtoffers onder dassen meegenomen

5. Resultaten

5.1 Huidige grondgebruik

Voor de bepaling of een uitbreiding van een golfbaan mogelijk is binnen een dassenleefgebied is het huidige of recente grondgebruik belangrijk. Met andere woorden zorgt de aanleg van golfbanen voor een verbetering van het leefgebied van de das. Een maatstaf hierin vormt de aan- of afwezigheid van voedsel voor de das.

Het huidige grondgebruik van het plangebied en het directe gebied eromheen is aangegeven op kaart 1.

Het agrarische gebied ingeklemd tussen het huidige golfterrein en de Berghemseweg bestond ten tijde van het veldonderzoek geheel uit akker. Vorig jaar is hier maïs op geteeld, met uitzondering van een strook van circa 70 meter breed en 230 meter lang waar de afgelopen jaren koeien op zijn gehouden. Deze strook weiland is dit jaar omgeploegd (persoonlijke mededeling agrariër). Prikkelendraad begrenst deze strook nog steeds (foto 1).

In het zuidelijk deel van dit akkercomplex worden twee akkers gescheiden door een greppel met braam en bremopslag (foto 2).

Foto 1
Akker "De Vorssel"
Foto genomen in noordelijke richting. Te zien is nog aan de westzijde en (gedeeltelijk) oostzijde het prikkelendraad wat het vroegere weiland heeft begrensd.

Foto 2
Akker "De Vorssel"
Foto genomen in westelijke richting. Hier bevindt zich de greppel met de burcht

Het plangebied tussen de Vliegveldweg en de A50 bestaat deels uit (maïs)akker, deels uit een strook met kerstbomen en deels uit weilanden waar jaarlijks koeien in staan (persoonlijke mededeling agrariër). Ten tijde van het veldonderzoek stonden door de droogte de koeien nog op stal (foto 3 en 4). Tussen de perceelsgrenzen bevinden zich hagen.

Foto 3
De weide ten westen van de
Vliegveldweg

Foto 4
Tussen de haag op de voorgrond en
de kerstboomgaard bevindt zich de
weide tussen de Vliegveldweg en de
A50

5.2 Dassenburchten en dassenactiviteit

Binnen het plangebied bevinden zich twee dassenburchten (zie kaart 2)

1. **Coördinaten 167,02/414,98:** Burcht in steilrand op grens van akker met bos van circa 6 hollen (foto 5). Ook aan de rand van de akker bevindt zich een hol (foto 6). In het verleden zijn hier al hollen dichtgeploegd. Deze burcht werd eind 2004 gevonden door een medewerker van de gemeente Bernheze.
- 1a **Coördinaten 167,03/415,03:** één hol met wat nestmateriaal op grens akker/bos. Dit hol is een vluchtpijp behorende bij burcht 1. In deze bosrand wroetsporen van dassen aangetroffen.
2. **Coördinaten 167,29/414,91:** 5 hollen in droge greppel met braam- en bremopslag. Niet erg actief gebruikt, maar wel verse mestput in greppel (zie foto 7).

Foto 6 (boven)
Gedeeltelijk dichtgereden dassenpijp op rand akker en steilrand

Foto 5 (links)
Deel van burcht in steilrand direct ten westen van akker “De Vorssel”.

Foto 7
Burcht in droge greppel. Tussen de stortbergen bevond zich een verse mestput

In de maïsakker circa 50 meter ten westen van de dassentunnel onder de Berghemseweg heeft zich de afgelopen jaren een dassenhol bevonden die telkens weer werd dichtgeploegd (mededeling agrariër). Nu is hier geen spoor meer van terug te vinden.

Dassenburchten buiten het plangebied maar waarvan de dassen mogelijk het plangebied gebruiken.

3. **Coördinaten 167,33/414,42:** In een reliëfrijk bosje net buiten het plangebied bevindt zich een burchtcomplex van circa 9 holen waar tijdens het veldbezoek geen activiteit van dassen is waargenomen. Een vrijwilliger van Das&Boom heeft op deze burcht twee weken na het veldwerk van Das&Boom op 6 holen verse graafactiviteit van dassen gevonden (inclusief prenten van dassen). Deze burcht is erg recent ontstaan.
4. **Coördinaten 168,02/414,06:** In nieuw bosje ten oosten van de A50 bevindt zich een zeer actieve kraamburcht van circa 10 holen en meerdere speelbomen. Het is de vraag of de dassen van deze burcht het gebied ten westen van de A50 gebruiken. Mogelijk komen ze in het territorium van de dassen van burcht 5.
5. **Coördinaten 167,74/414,76:** Grootste (kraam)burcht van het gebied met circa 20 holen. Wissel naar dassenvoorzieningen A50.
6. **Coördinaten 168,05/415,16:** Burcht van circa 10 holen in singel tussen twee graslanden. Op aantal holen wordt gesleept met nestmateriaal.

Op het huidige terrein van de golfbaan zijn zover bij de terreinbeheerder bekend geen activiteiten (wroetsporen) van dassen waargenomen.

5.3 Dassentunnels en dassenactiviteit

Op kaart 2 zijn alle onderzochte dassentunnels aangegeven

A A50 Hectometerpaal 128.650:

Oostzijde: nestmateriaal in tunnel. Veel activiteit das (wroetsporen) nabij tunnel bij raster. Ter hoogte van haag op 128.700 onderdoorgang in dassenraster A50.

Westzijde: nestmateriaal in inspectieput (foto 8). Wat wroetsporen van dassen nabij monding. Noordelijke monding ter hoogte van kerstbomen. Ter hoogte van haag op 128.700 onderdoorgang in dassenraster A50.

Foto 8
Inspectieput van dassentunnel vol met nestmateriaal van das.

B A50 Hectometerpaal 128.950:

Oostzijde: Dassenharen voor tunnel, dassenwissel naar burcht, wroetsporen en oude mestputten nabij tunnelmonding.

Westzijde inspectieput vol nestmateriaal. Dassenharen voor tunnelmonding.

C A50 Hectometerpaal 129.100:

Oostzijde: Water in tunnel. Wissel naar tunnel. Veel dassenactiviteit rondom tunnelmonding.

Westzijde: Weinig activiteit rondom tunnel (beetje graafactiviteit) Tunnel mondt uit voor paardenwei (aantal onderdoorgangen in gaas aanwezig) Ter hoogte van grens paardenwei/kerstbomen onderdoorgang in dassenraster A50.

D A50 Hectometerpaal 129.300:

Oostzijde: Tunnel beetje belopen, nauwelijks dassenactiviteit.

Westzijde: Beetje graafactiviteit van das. (dassen?)Wissel naar grens kerstbomen/bos.

E A50 Hectometerpaal 129.520: Ecotunnel met fietspad en stobbenwal.

Door droogte en vele gebruik van paarden geen dassenprenten in zand te vinden. Ook geen dassenactiviteit geconstateerd.

F A50 Hectometerpaal 129.720:

Oostzijde: Nestmateriaal in tunnel, wisseltje.

Westzijde: dassenhaar voor tunnel. In achterliggend bos ook graafactiviteit das.

G A50 Hectometerpaal 129.990:

Alleen gebruik konijn

H Berghemseweg

Oostzijde: Oude wissel naar tunnel (foto 9)

Westzijde: Tunnel vrijwel dicht met blad

Foto 9
Wissel naar dassentunnel onder
Berghemseweg

5.4 Dassenslachtoffers

In tabel 1 en op kaart 2 worden de bij Das&Boom geregistreerde verkeersslachtoffers onder dassen aangegeven.

X km	Y km	X-coord	Y-coord	Vinddatum	Locatie	Locatie omschrijving
167	414	167,21	414,38	15-03-2006	BERGHEMSEWEG	THV BEGIN GOLFTERREIN
167	414	167,62	414,82	01-03-2007	A50	THV HMP 129.0
167	414	167,50	415,20	18-07-1987	BERGHEMSEWEG	N-ZIJDE,300 M.NA VLEGVELDWEG
167	415	167,50	415,15	12-07-1991	BERGHEMSEWEG	OP DE GRENS VAN EEN KLEIN BOSJE
167	415	167,50	415,14	18-09-1993	BERGHEMSEWEG	TEGENOVER EIKENBOSJE
167	415	167,50	415,24	27-08-1996	BERGHEMSEWEG	NET TEN N. VAN HET ZANDPAD
167	415	167,54	415,46	20-07-1997	BERGHEMSEWEG	ONDER HOOGSPANNINGLEIDING
167	415	167,50	415,35	24-05-1998	BERGHEMSEWEG	BIJ KRUISING MET ZANDWEG
167	415	167,50	415,10	09-08-1999	BERGHEMSEWEG	

Tabel 1: Verkeersslachtoffers onder dassen nabij uitbreidingsgebied golfterrein

6. Conclusies

Volgens het streekplan van de provincie Noord-Brabant bevindt het uitbreidingsgebied van het golfterrein zich in actueel dassenleefgebied. Het is volgens dit streekplan niet toegestaan om een golfterrein uit te breiden in de Agrarische Hoofdstructuur, subzone leefgebied dassen. Echter, onder bepaalde voorwaarden kan afgeweken worden van dit streekplan. Indien bij de aanleg en inrichting rekening worden gehouden met de hoofdfuncties van het dassenterritorium, namelijk de burchtlocaties, primaire voedselgebied en migratieroutes kan een golfbaan die onder strikte randvoorwaarden aangelegd wordt, op termijn een versterking van dassenleefgebied vormen (Arcadis rapport “Dassen en golfbanen duurzaam samen”, 2005).

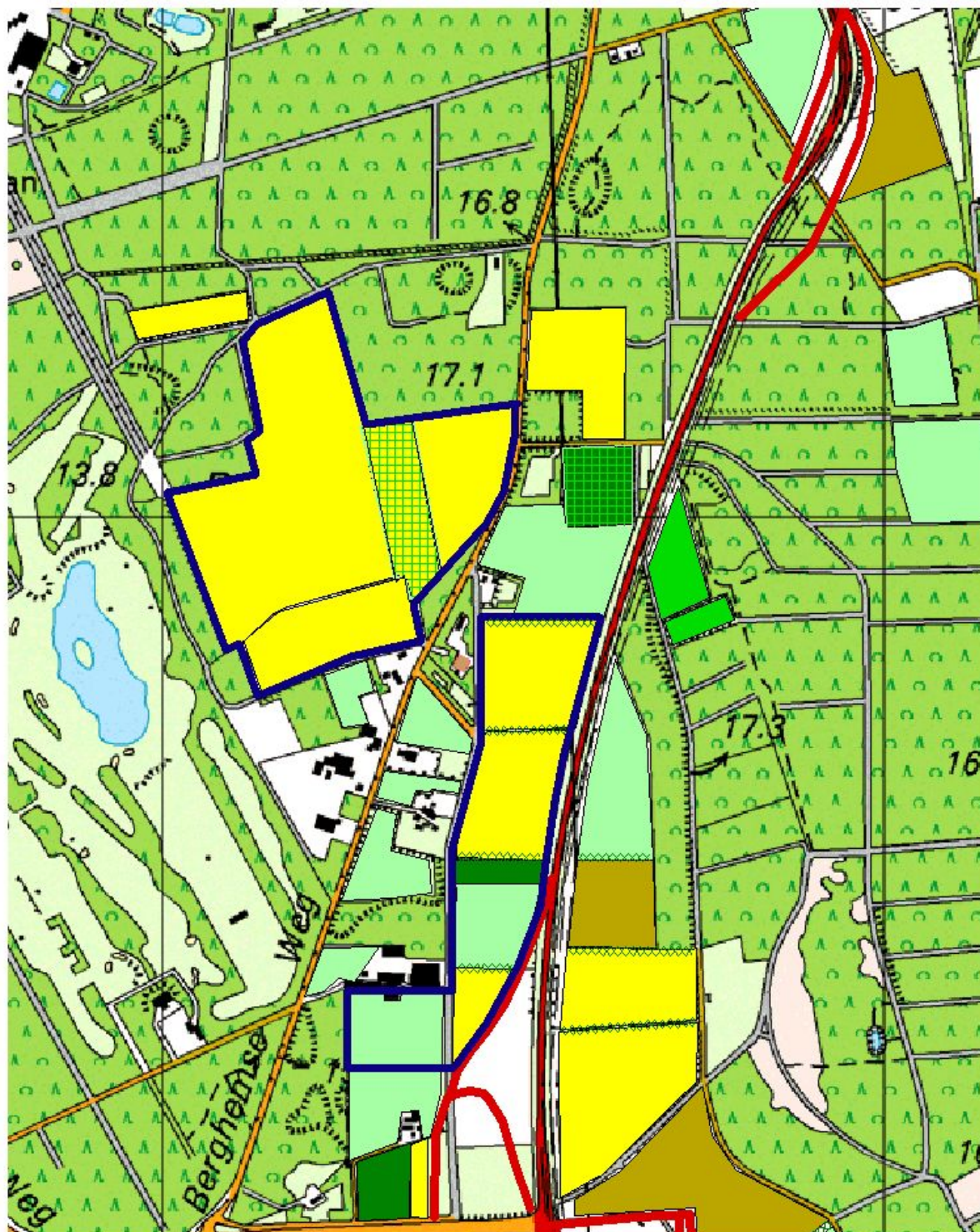
Voor een groot gedeelte bestaat het uitbreidingsgebied uit een grootschalig agrarisch landschap met weinig dekking en een beperkte periode van voedselbeschikbaarheid (maïs). Dit geldt vooral voor de akkers tussen de huidige golfbaan en de Berghemseweg. Een gedeelte van deze grootschalige akker is echter in het zeer recente verleden (tot dit jaar) begraasd weiland geweest. Samen met de nu nog begraasde weilanden binnen het uitbreidingsgebied is dit primair voedselleefgebied voor de das. De aanleg van golfbanen op voormalige weilanden zal tot een verslechtering van het voedselgebied voor de das leiden.

Verder dient ook rekening gehouden te worden met de aanwezige dassenburchten in en direct naast het uitbreidingsgebied.

Gezien de aanwezigheid van oude en nieuwe burchten en het intensieve gebruik van een aantal dassentunnels kan geconcludeerd worden dat de das het uitbreidingsgebied gebruikt. Enerzijds als voedselbron, anderzijds als vestigingsplaats. Deze conclusie wordt versterkt door de locaties van de verkeersslachtoffers.

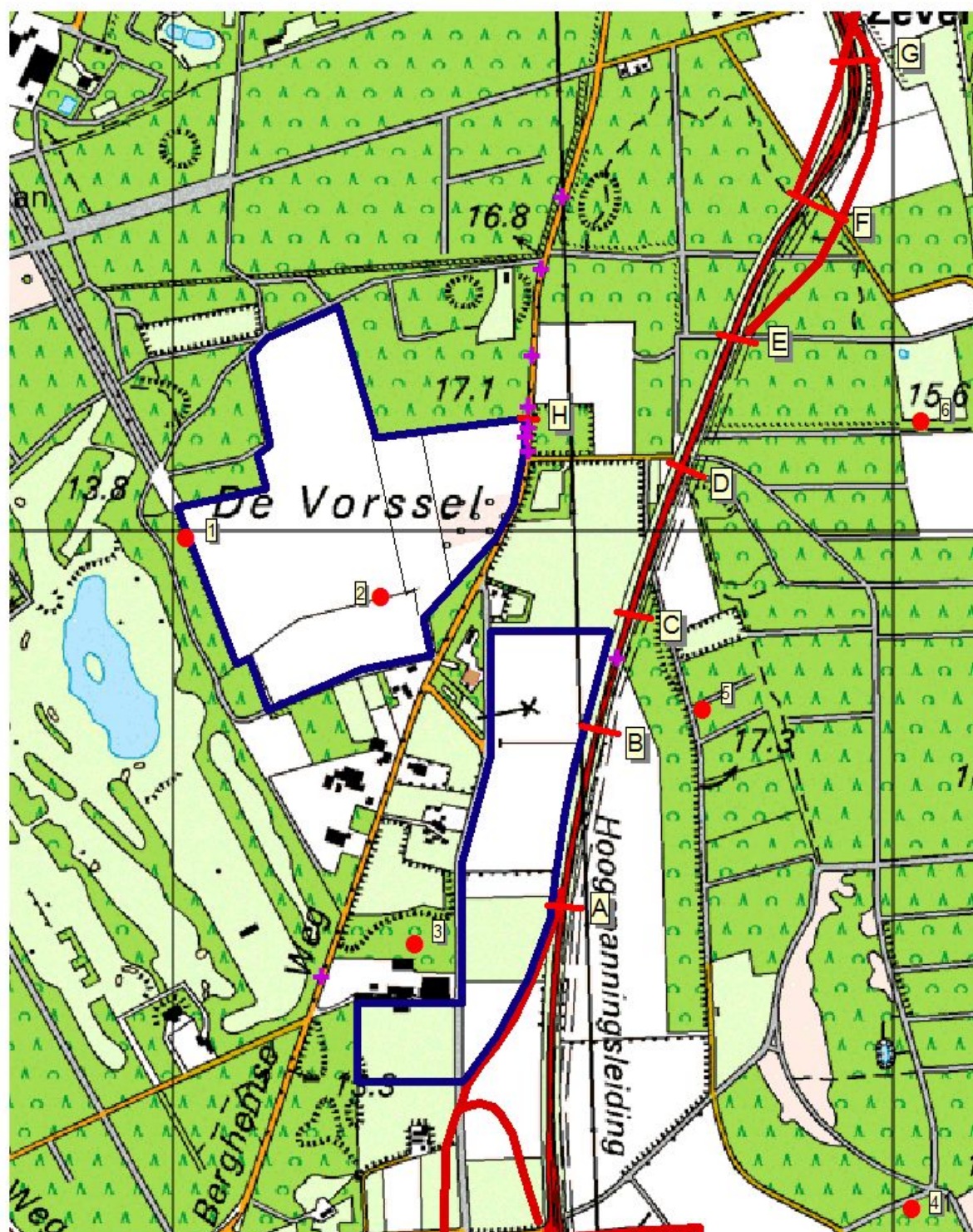
BIJLAGEN

Kaart 1 Uitbreidingsgebied en grondgebruik

Grens plangebied	Nieuw bos	Weide/Grasland
Nieuwe A50	Kerstbomenteelt	Voormalige weide
Haag	Ruigte	Akker

Kaart 2 Locaties dassenburchten, - tunnels en -slachtoffers

Grens plangebied	Dassenburcht
Nieuwe A50	Dassentunnel
	Dassenslachtoffer

INHOUD

1. INLEIDING	2
1.1 Inleiding.....	2
1.2 Opbouw rapport.....	3
2. ECOLOGIE VLEERMUIZEN	4
3. METHODE.....	5
4. RESULTATEN	6
4.1 Zomersituatie.....	6
4.2 Herfstsituatie.....	7
5. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	8

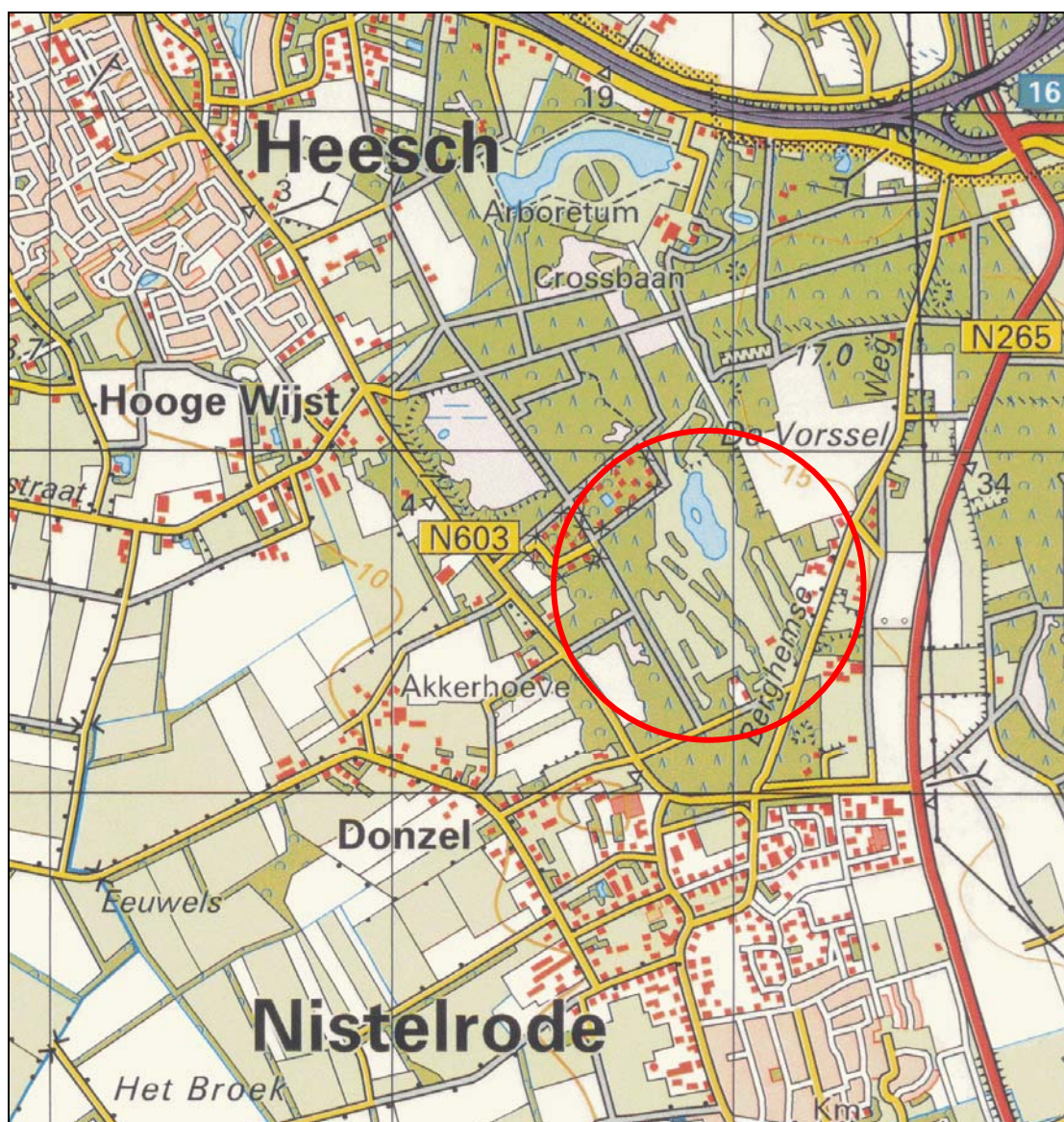
BIJLAGEN

Begrippen

1. INLEIDING

1.1 Inleiding

Ten zuidoosten van Heesch is golfterrein Hooge Voorssel te Nistelrode gelegen (zie figuur 1 voor de globale ligging). Voor deze golfterrein zijn er plannen voor uitbreiding. In het gebied komen mogelijk beschermde vleermuizen voor. Het gebied is namelijk mogelijk waardevol vanwege de aanwezigheid van bomen, open gedeelten, bebouwing en landschapselementen. Om het feitelijk gebruik van het plangebied vast te stellen is het noodzakelijk om het gebruik van het plangebied door vleermuizen te bepalen. Op grond hiervan heeft bureau Schenkeveld te Culemborg aan adviesbureau Mertens te Wageningen gevraagd om een inventarisatie uit te voeren naar deze beschermde zoogdieren zodat bureau Schenkeveld eventuele effecten in het kader van de Flora- en faunawet kan inschatten. In onderhavig rapport worden daarvan de resultaten weergegeven.

Figuur 1. Globale ligging van golfterrein Hooge Voorssel te Nistelrode.

1.2 Opbouw rapport

Na een korte uitleg over vleermuizen komen achtereenvolgens aan de orde:

- De onderzoeksmethode.
- Een beschrijving van de aanwezigheid van vleermuizen.
- De conclusie over de betekenis van de het plangebied voor vleermuizen.

In Bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de gehanteerde begrippen.

2. ECOLOGIE VLEERMUIZEN

Vleermuizen zijn vliegende zoogdieren die zich voeden met insecten. Per nacht wordt een grote hoeveelheid voedsel gegeten. Vleermuizen zijn aangewezen op een grote diversiteit aan ecotypen, welke een groot en constant voedselaanbod opleveren.

Daarnaast zijn vleermuizen afhankelijk van landschapselementen. Door de landschapselementen (bomenlanen, huizenrijen, houtwallen e.d.) kunnen vleermuizen zich oriënteren door middel van het uitzenden van geluiden. Open landbouwgebieden zijn daarom bijvoorbeeld onaantrekkelijk voor vleermuizen.

Vleermuizen verblijven overdag, gedurende het zomerseizoen, in kleine ruimten als spouwmuur of gaten in bomen. Afhankelijk van de soort, bewonen vleermuizen bomen of gebouwen. Alleen de grootoorvleermuis maakt gebruik van zowel bomen als gebouwen. Vooral vrouwtjes zitten veel bij elkaar, in een kolonie. Hier worden de jongen in groot gebracht.

Als de schemering valt vliegen de vleermuizen uit en gaan via vaste routen, de vliegrouten, naar de foerageerplaatsen. Soms liggen foerageerplaatsen en kolonies wel meer dan 10 km uit elkaar. Op de foerageerplaatsen wordt gedurende de gehele nacht gefoerageerd. Bij het aanbreken van de dag vliegen de vleermuizen via de vliegrouten weer terug naar de kolonie.

Tegen de herfst breekt het paarseizoen aan. Vleermuizen leven dan solitair of in kleine groepjes. Enkele maanden later, als de winter aanbreekt, trekken de vleermuizen naar ruimten met een stabiel klimaat als (ijs)kelders, grotten en bunkers om daar door middel van de winterslaap de winter door te brengen. De paring vindt in de herfst plaats, in tegenstelling tot de meeste andere zoogdieren. De jongen worden in het daarop volgende voorjaar geboren. De vleermuizen leven in de herfst nagenoeg niet meer in kolonies, maar solitair. Voor de paring worden paarplaatsen gebruikt die vaak afwijken van de kolonieplaatsen. Vaak worden in de herfst ook andere soorten en aantallen vleermuizen aangetroffen. Een voorbeeld hiervan is de ruige dwergvleermuis. Daarnaast worden in de herfst vaak andere foerageerplaatsen gebruikt. De vleermuizen zijn immers niet meer gebonden aan de kolonieplaats. Vleermuizen gebruiken verblijfplaatsen eveneens in de winter, wanneer zij hun winterslaap houden. De plaatsen zijn donkere, koele ruimten met een constant microklimaat. Afhankelijk van de soort zijn dit gebouwen (bunkers, grotten e.d.) of bomen. Slechts zeer sporadisch komen de winterverblijfplaatsen overeen met de zomerverblijfplaatsen.

Doordat vleermuizen voor hun oriëntatie gebruik maken van echolocatie zijn vleermuizen gevoelig voor ingrepen in het landschap. Oriëntatie vindt plaats aan de hand van opgaande elementen als bijvoorbeeld bomenlanen en houtwallen. Verlies daarvan resulteert in verminderde oriëntatiemogelijkheden. Oriëntatie is noodzakelijk om van kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en om voedsel te vinden.

Bij de afweging van de effecten van ruimtelijke ingrepen in natuur en landschap spelen derhalve opgaande elementen een belangrijke rol. Vleermuizen worden meer en meer betrokken bij de besluitvorming rond ingrepen in het landelijk en stedelijk gebied. Dit is ook zeer noodzakelijk: de meeste soorten zijn bedreigd of ernstig bedreigd en alle soorten zijn nationaal en internationaal wettelijk beschermd via de Flora- en faunawet en de Habitatrichtlijn.

3. METHODE

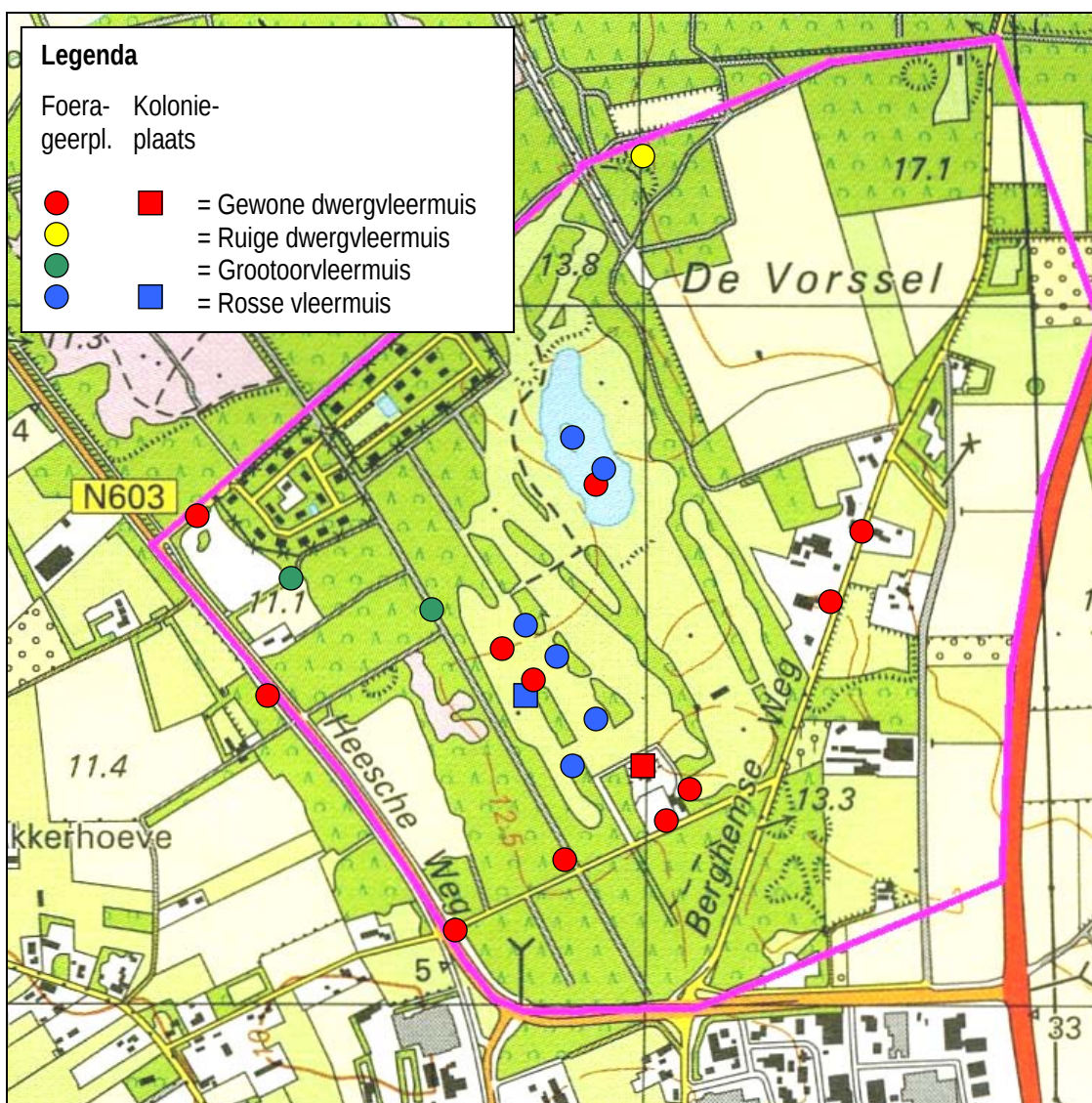
Vleermuizen zijn geïnventariseerd door middel van batdetector-onderzoek. Batdetector-onderzoek heeft plaats gevonden gedurende de avonden / nachten van 18, 28 juni, 27 augustus en 17 september 2007. Met de batdetector worden de, voor mensen onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen omgezet naar de voor het menselijk oor hoorbare geluiden. Soorten kunnen door de geluiden (frequentie, ritme en klank) en zichtbeelden worden onderscheiden. Door interpretatie hiervan kan tevens het gedrag afgeleid worden en kunnen onder andere foerageerplaatsen, vliegroutes en kolonies worden opgespoord. Er is in de voorzomer gelet op foerageer- , kolonieplaatsen en vliegroutes en in de herfst op balts- en paarplaatsen.

Het inventarisatiegebied staat weergegeven in figuur 2 en 3 en is roze omlijnd. Binnen dit gebied is het MOB-complex aan de noordwestzijde niet onderzocht omdat dit gebied was afgesloten en er geen toegang was verleend.

4. RESULTATEN

4.1 Zomersituatie

In totaal zijn vier soorten vleermuizen aangetroffen in de zomersituatie. Het betreft: de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, grootoorvleermuis en rosse vleermuis. Van gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis werden kolonies vastgesteld. Er zijn geen vliegroutes aangetroffen. Het niet aantreffen van vliegroutes maar wel van kolonies kan worden verklaard uit het feit dat de dieren in de directe nabijheid van de kolonies foerageren. In figuur 2 worden de foerageer- en kolonieplaatsen weergegeven.

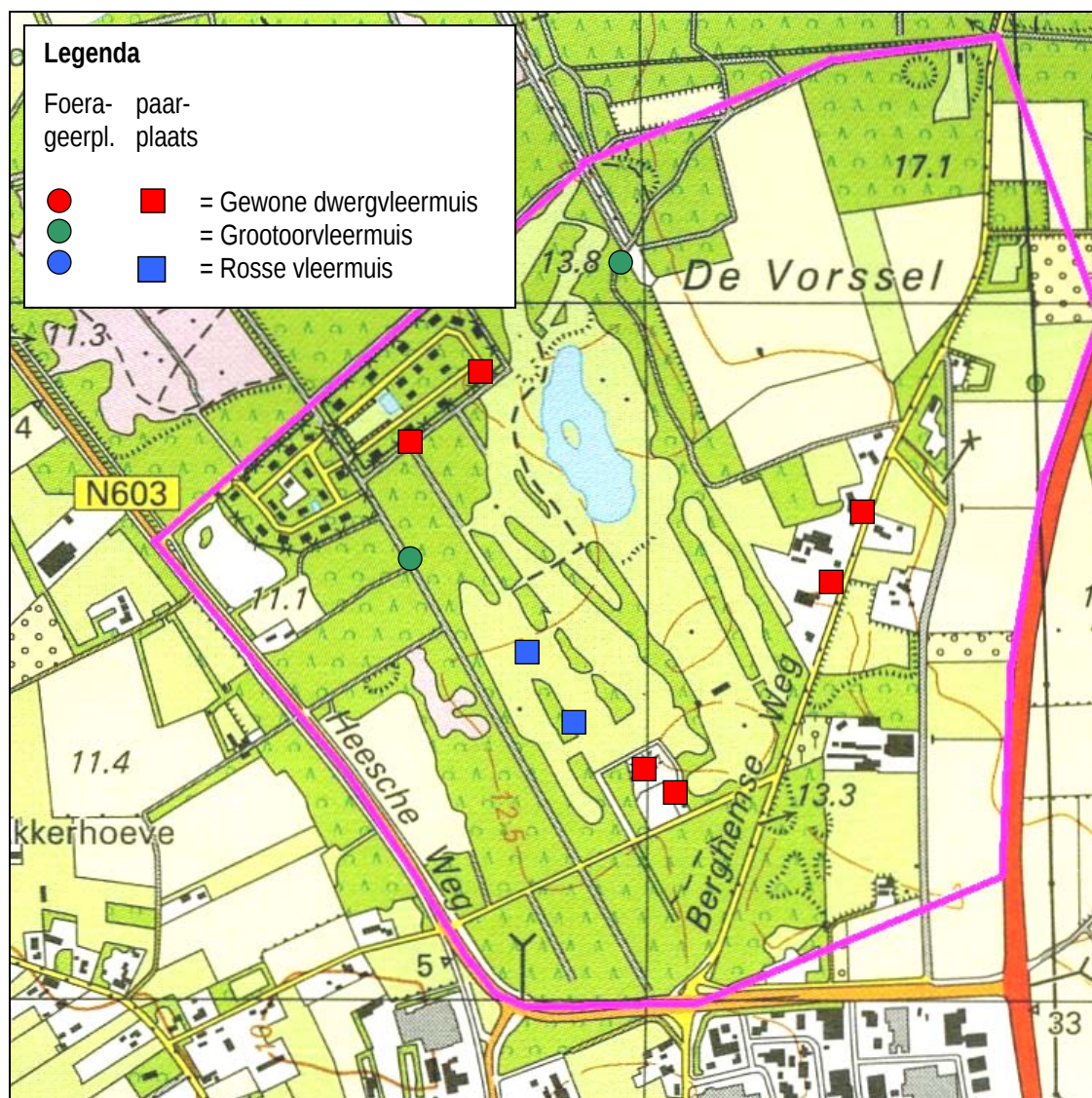

Figuur 2. Overzicht van de foerageer- en kolonieplaatsen van vleermuizen in het gebied van golfterrein Hooge Vorsel te Nistelrode.

4.2 Herfstsituatie

Gedurende de herfst zijn drie soorten vleermuizen vastgesteld. De waargenomen soorten zijn: gewone dwergvleermuis, grootoorvleermuis en rosse vleermuis. Van gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis werden baltsplaatsen vastgesteld. Van alle drie de soorten werden foerageerplaatsen aangetroffen. In figuur 3 worden de foerageer- en paarplaatsen weergegeven.

Gewone dwergvleermuis vliegt op een paarplaats al roepende rond en is dan territoriaal ten opzichte van andere mannetjes. Bij gewone dwergvleermuis kan dan ook beter van baltsplaatsen worden gesproken dan van paarplaatsen. Rosse vleermuis heeft wel duidelijk paarplaatsen op het terrein van Hooge Vossel te Nistelrode. In oude bomen in het zuidwestelijk deel op de baan bevinden zich enkele spechtegaten waarin de paarplaatsen zich bevinden.

Figuur 3. Overzicht van de foerageer- en paarplaatsen van vleermuizen in het gebied van golfterrein Hooge Vossel te Nistelrode.

5. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Uit het onderzoek naar vleermuizen blijkt dat het inventarisatiegebied voor vleermuizen een functie heeft als foerageergebied voor gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, grootoorvleermuis en rosse vleermuis. Gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis hebben binnen het gebied kolonies en paarplaatsen. Een vroege voorjaarsronde (maart / april) kan mogelijk nog paarplaatsen opleveren van grootoorvleermuis. Het is aannemelijk dat gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis ook overwinteren in het gebied in respectievelijk gebouwen en holle bomen. Indien bij de plannen het MOB-complex wordt betrokken is een aanvullend vleermuisonderzoek in dit gebied gewenst.

Gegevenslevering Company Club de Hooge Vorssel Waarnemingen

XCOOR	XH	YCOOR	YH	MAAT	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	JAAR	MAN	VROUW	ONBEKEND	JUVENIEL	LARVE	EI
167	20	414	20	H	kamsalamander	Triturus cristatus	2001	1	1				
167	20	414	10	H	kamsalamander	Triturus cristatus	2001	2	4				
167	20	414	10	H	kamsalamander	Triturus cristatus	2001		1				
167	20	414	20	H	kamsalamander	Triturus cristatus	2001					4	
167	20	414	10	H	kamsalamander	Triturus cristatus	2001					12	
167	20	414	10	H	kamsalamander	Triturus cristatus	2001					45	
166	20	415	00	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001		1				
166	20	415	00	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001					1	
167	20	414	10	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001	1	2				
167	20	414	10	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001		1				
167	20	414	20	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001	5	4				
167	20	414	10	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001	4	3				
167	20	414	10	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001					2	
167	20	414	10	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001					4	
167	20	414	20	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001					10	
167	20	414	10	H	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	2001					50	
166	70	415	80	H	gewone pad	Bufo bufo	1994			5			
166	80	415	50	H	gewone pad	Bufo bufo	1994			1			
166	70	415	80	H	gewone pad	Bufo bufo	2004					200	
167	20	414	10	H	gewone pad	Bufo bufo	2001			2			
167	20	414	10	H	gewone pad	Bufo bufo	2001					20	
167	00	415	70	H	gewone pad	Bufo bufo	1994			2			2
167	30	415	80	H	gewone pad	Bufo bufo	1994			1			

166	00	415	10	H	rugstreeppad	Bufo calamita	1997				5		
166	20	415	00	H	rugstreeppad	Bufo calamita	2001						30
167	83	414	08	A	rugstreeppad	Bufo calamita	2006		1				
166	00	415	10	H	bruine kikker	Rana temporaria	1997			1			
166	70	415	80	H	bruine kikker	Rana temporaria	2004					15	
167	20	414	10	H	bruine kikker	Rana temporaria	2001			1			
167	20	414	20	H	bruine kikker	Rana temporaria	2001			1			
167	00	415	70	H	bruine kikker	Rana temporaria	1994			1			
167	20	414	10	H	bastaardkikker	Rana klepton esculenta	2001			1			
166	70	415	60	H	groene kikker onbepaald	Rana esculenta synklepton	2003			2			
167	20	414	10	H	groene kikker onbepaald	Rana esculenta synklepton	2001			1			
167	20	414	10	H	groene kikker onbepaald	Rana esculenta synklepton	2001			1			
167	20	414	20	H	groene kikker onbepaald	Rana esculenta synklepton	2001			2			
167	30	415	80	H	groene kikker onbepaald	Rana esculenta synklepton	1994			20			
166	20	415	00	H	levendbarende hagedis	Zootoca vivipara	1997			3			
166	60	415	50	H	levendbarende hagedis	Zootoca vivipara	1997		1	1			
167	80	414	20	H	levendbarende hagedis	Zootoca vivipara	1997		2	1			

XCOOR X-coördinaat van het kilometerhok

YCOOR Y-coördinaat van het kilometerhok

XH en YH geven de waarneming weer tot op 100 m nauwkeurig in het kilometerhok

In de kolom MAAT staat de nauwkeurigheid van de waarnemingen aangegeven.

A -> waarneming op are-niveau (10 x 10 m)

H -> waarneming op hectare-niveau (100 x 100 m)

P -> waarneming op poelhok-niveau (oude maat 200 x 200 m)

K -> waarneming op kilometerhok-niveau (1 x 1 km)

U -> waarneming op uurhok-niveau (5 x 5 km)

Hoogevorssel

Toelichting gegevens ongewervelden

Productie: Stichting EIS - Nederland
Postbus 9517
2300 RA Leiden

Telefoon: 071 - 5687670
Fax: 071 - 5687666
email: eis@naturalis.nnm.nl
homepage: www.naturalis.nl/eis

Aanvrager: Bureau Schenkeveld

Datum: 30 oktober 2007

Het Natuurloket nummer: GC 2007-0477

EIS nummer: 2007-085

Deze publicatie kan geciteerd worden als:

Smit, J.T. 2007. Hoogevorssel. Toelichting gegevens ongewervelden. EIS nummer 2007-085. Stichting EIS – Nederland, Leiden.

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van EIS - Nederland.

De gegevens

GC 2007-0477 EIS-NL libellen.xls

GC 2007-0477 EIS-NL Sprinkhanen.xls

De bestanden zijn uniform opgebouwd, waarbij het eerste werkblad enkele inleidende gegevens bevat over het aantal waargenomen beschermde en niet beschermde soorten, het aantal waarnemingen en de volledigheid. Deze zijn tevens uitgesplitst per kilometerhok.

Het tweede werkblad bevat een soortenlijst per kilometerhok, met de beschermingsstatus.

Volledigheid

Libellen

Er zijn in totaal 22 waarnemingen van 17 soorten, hieronder bevindt zich 1 waarneming van 1 soort van de rode lijst. De gegevens zijn afkomstig uit de periode 1993 – 2003. De waarnemingen zijn afkomstig uit 3 kilometerhokken, waarvan er 2 redelijk en 1 matig is onderzocht op het voorkomen van libellen.

Sprinkhanen

Er zijn in totaal 22 waarnemingen van 7 soorten, hieronder bevinden zich 3 waarnemingen van 1 soort van de rode lijst. De gegevens zijn afkomstig uit de periode 1990 – 2002. De waarnemingen zijn afkomstig uit 3 kilometerhokken waarvan er 2 goed en 1 slecht zijn onderzocht op het voorkomen van sprinkhanen.

Algemene informatie over EIS-Nederland

Stichting EIS-Nederland verricht en stimuleert onderzoek naar ongewervelde dieren in Nederland. Dit gebeurt door het ondersteunen van vrijwilligers, het centraal vastleggen van waarnemingen in databanken en het verzorgen van een aantal periodieken. Dit betreft de EIS-Nieuwsbrief en de Nederlandse Faunistische Mededelingen. In samenwerking met het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis en de KNNV Uitgeverij wordt de boekenserie Nederlandse Fauna uitgegeven.

Tevens worden er opdrachten uitgevoerd met betrekking tot beheer, bescherming en verspreidingsonderzoek van ongewervelden. Bij EIS-Nederland zijn 50 verschillende werkgroepen actief, die zich bezig houden met specifieke soortgroepen, variërend van sprinkhanen tot watermijten.

Voor het onderzoek aan libellen wordt samengewerkt met De Vlinderstichting en de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie. Voor het onderzoek aan mollusken wordt samengewerkt met de stichting Anemoon.

GC 2007-0477 EIS-NL, libellen; inleiding

©

Basisgegevens van soortgroep Libellen

Bron: EIS-Nederland

Bewerkt door J.T. Smit, 30 oktober 2007

Samenvatting gegevens

Totaal aantal waarnemingen van RL-soorten voor het gehele gebied:			1
Totaal aantal verschillende RL-soorten voor het gehele gebied:			1
Totaal aantal waarnemingen van alle soorten voor het gehele gebied:			22
Totaal aantal verschillende soorten voor het gehele gebied:			13

Onderverdeling Rode-Lijstsoorten gehele gebied				
RLCAT	Aantal	Omschrijving		
VN	0	Verdwenen		
EB	0	Ernstig bedreigd		
BE	0	Bedreigd		
KW	1	Kwetsbaar		
GE	0	Gevoelig		
Geen	0	Niet bedreigd of onvoldoende gegevens		

Aantallen soorten en waarnemingen per km-hok

X X-coördinaat van het kilometerhok
Y Y-coördinaat van het kilometerhok
RL Aantal verschillende RL-soorten per hok
Srt Aantal verschillende soorten per hok
Actualiteit Actualiteit van de gegevens
Ond kwal Onderzoekskwaliteit (goed, matig, slecht, niet onderzocht)

X	Y	RL	Srt	Actualiteit	Ond kwal
166	415	6	0	2003	redelijk
167	414	5	0	1994	matig
167	415	10	1	1993	redelijk

GA 2007-0477 EIS-NL, Sprinkhanen; soortenlijst per km-hok

X	X-coördinaat van het kilometerhok
Y	Y-coördinaat van het kilometerhok
WetNaam	Wetenschappelijke naam
NedNaam	Nederlandse naam
Jaar	Jaar waarin waarneming gedaan is
Ffwet	Flora en Faunawet
HR	Habitatrichtlijn
RL	Rodelijst, inclusief categorie
Doelsoort	Prioritaire aandachtsoort

[illegible]

